

J. JÕGEVER.

Lühikene Eesti keele õpetus

koolidele.

Arhiivfond

J. JÕGEVER.

Lühikene Eesti keele õpetus

koolidele.

Kuukirja „Eesti kirjanduse“ kirjastus.
1907.

Trükitud „Postimehe“ trükikojas, Tartus.

ENSV
Riiklik avalik
Raamatukogu

S 19744
0

Sisu:

	Lhk.
1. Hääled ja tähed	1
2. Häälte pikkus	2
3. Silbid ja sõnad	3
4. Rõhk	5
5. Vokaalide kokkukõla.	7
6. Peenendus	7
7. Paindumine I.	8
8. " II.	10
9. Tüvelõpp, sõnalõpp	12
10. Sõnade liigid	13
11. Kaasused ja muutelõpud	15
12. Paljuse märgid.	17
13. Sõnade deklinaerimine. Ühesilbilised tüved.	17
14. Kahesilbiliste 1. liik	20
15. " 2. liik	23
16. Tähendused kahesilbiliste 2. liigi kohta	28
17. Kahesilbiliste 3. liik	31
18. " 4. liik	34
19. Kolme- ja mitmesilbilised tüved.	35
20. Omaduse sõna.	39
21. Arvusõna	41
22. Asesõnad	44
23. Ajasõna üleüldse	46
24. Ajasõnade muutmine (konjugeerimine, спряжение). Те- gevik. Kindel kõneviis.	50

	Lhk.
25. Ajasõnade muutmine. Kahtlev, sooviv, käskiv kõneviis	52
26. " " Nimetav kõneviis.	53
27. " " Tehtavik.	55
28. " " Eitav kõne.	58
29. " " Ebakohene kõne	61
30. Ühesilbilised tüved	63
31. Kahesilbiliste 1. liik	65
32. " 2. liik	69
33. " 3. liik	73
34. " 4. liik	76
35. Mitmesilbilised.	76
36. Abisõnad : adverbid	79
37. " Eel- ja järelsõnad	80
38. " Sidesõnad	81
39. " Hüüusõnad	81

1. Hääled ja tähed.

Eesti keeles on 21 isesugust häält ja nimelt:

1. **Vokaalid** (täishääled); neid on 9: *a, e, i, o, u, ä, ö, õ, ü*.

2. **Konsonandid** (kaashääled); neid on 12: *b* (ja *p*), *d* (ja *t*), *g* (ja *k*), *h, j, l, m, n, r, s, v, ng*.

Häälte märgid on **tähed**.

Eesti keele häälte jaoks on 32 tähte olemas. Kõik tähed ühes koos nimetatakse **tähestikuks**. Tähestikus seisavad tähed järgmiselt reas: *a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, ng, o, p, q, r, s, sh, sch, t, u, v, ä, ö, õ, ü, x, y, z*.

Neist tähtedest tulevad ainult wõõra keele sõnades ette *c* (üttele *ts* ehk *k*), *f, q* (üttele *k*), *sh* (Vene *ш*), *sch* (Vene *ш*), *x* (üttele *ks*), *y* (üttele *ü*), *z* (üttele *ts* ehk pehme *s*).

Tähed on 1) **suured**, 2) **väikesed**. Suuri tähti tarvitatakse kõne ja iseseisva lause algusel, punkti järel, pärisnimesed ja lauludes iga uue rea algusel; mujal tarvitatakse ainult väikesi tähti. Rahvaste, kuude ja tähtpäevade nimed tulevad väikeste algustähtedega kirjutada.

Vokaalid on kahesugused: 1) **lihtvokaalid**, näit. *a, e, i* jne., 2) **liitvokaalid**, neid on 16: *ai, ei, oi,*

ui, äi, õi, õi; ae, oe, äe; au, uu, ou, äü, õu; ea. Näit. *paigal, leian, koidul, muidu, käinud, köidan, sõidan; laevad, koerad, päevad; kaunis, kiusata, proua* (ainukene sõna, milles *ou* ette tuleb), *käuk-sun, sõuab; peasen, teadustan.*

Konsonandid on ka kahesugused: 1) liitkonsonandid, näit. *h, l, m, n, r* jne. 2) liitkonsonandid, näit. *nd, rs, tk* jne: *känd, kõrs, jatkama* jne.

Päale selle on hääled: 1) *kõlata*; need on järgmised: *b, p; d, t; g, k; h; s.* 2) *kõlavad*; need on a) kõik vokaalid, b) järgmised konsonandid: *l, m, n, r, j, v, ng.*

2. Häälte pikkus.

Suurem hulk Eesti keele hääli on aja vältuse poolest, mis nende väljaütlemiseks ära kulub, kolmesugused: lühikesed, pikad ja ülipikad. Neid nimetatakse seda mööda 1., 2. ja 3. pikkuse-järgu hääteks, ehk lühemalt 1., 2. ja 3. järgu hääteks, näit. *vaga, vaka* (sees), (pane) *vakka; lina, linna* (majad, *linna* (minema).

Liitvokaalidel ja liitkonsonantidel, niisama ka *ng*-häälel on ainult 2. ja 3. järk olemas, kuna 1. järk puudub, näit. *laulan laulma; karja* (poiss lähed) *karja; kinga* (pael), *kinga* (võtma); *h*-häälel on ainult 1. ja 3. järk, kuna 2. järk puudub, näit. *raha, rahvad; j-* ja *v*-häätel on ainult 1. järk olemas, näit. *maja, kivi.*

1. järgu hääli kirjutatakse alati ühe tähega, 2. järgu hääli kahe tähega, näit. *vala* (wett), *valla* (rahvas); ainult *b-*, *d-* ja *g*-häälte 2. järku kirjutatakse ühe tähega *p, t, k.* Niisama kahe tähega kirjutatakse ka 3. järgu hääli. 2. ja 3. järgu häälte

kirjutamise vahel ei tehta mingisugust vahet, näit. *kaalun kaaluma, sammun sammuma*, ainult *b, d* ja *g* häälte 3. järku kirjutatakse kahe vokaali vahel *pp, tt, kk*: *pakun pakkuma, jutu* (sees), (kuulan) *juttu*; *lepin leppima*, konsonandi kõrval aga *p-, t-, k-*tähega: *kapja, patja, välku, ränka, tarka, katkuma, hilpu, lampi* jne., kõigis neis sõnades on *p, t* ja *k* 3. järgul, aga ühe tähega kirjutatud. Häälte väljautlemise juures peab vahetegemine 2. ja 3. järgu häälte vahel alati sündima. Siin raamatus on näitusteks toodud sõnades 3. järgu häälte tähed paksult trükitud.

3. Silbid ja sõnad.

Häälte kogu, mida ühekordse hinge-wäljatõukamisega wälja öeldakse, nimetatakse **silbiks**. Silbis võib vokaal üksi seista, ehk ühe või mitme konsonandiga koos.

Sõnas võib üks ehk mitu silpi olla, näit. on sõnas *puu* üks silp, sõnas *i-ni-me-ne* neli silpi.

Sõna jaguneb järgmiselt silpidesse:

1. Kui kahe vokaali vahel üks konsonant on, siis on see konsonant alati järgneva silbi oma, näit. *i-ni-me-ne*.

2. Kui kahe vokaali vahel enam kui üks konsonant on, siis on viimane konsonant järgneva silbi oma, kõik eelmised aga eeloleva silbi omad, näit. *val-la, selt-sis, sun-di-mi-ne*, aga *sund-mus*.

Nõnda tuleb sõnu ka rea lõpul poolitada.

Sõna algusel ei kirjutata *b, d, g* mujal, kui mõnes uuemal ajal võõrastest keeltest laenatud sõnas, näit. *Berlin, doktor, grammatika, globus*.

O-hää! võib ainult sõna 1-ses silbis seista, aga uuemal ajal võõrastest keeltest laenatud sõnades võib o ka järgsilpides seista, näit. *Siion, kommission*.

Silbi lõpul võib seista:

1) vokaal, näit. *i-sa, põe-ga*; niisugusid silpisid nimetatakse **lahtisteks silpideks**.

2) konsonant, näit. *lin-nad*; niisugusid silpisid nimetatakse **kinnisteks silpideks**.

Kinniseks nimetatakse silpi ka siis, kui tema lõpul enne vanast konsonant seisis, näit. *lin-na*, enne *lin-nan*, ehk kui järgnev silp *p*, *t* ehk *k*-häälega algab, näit. *os-te-ti. ha-ka-ta*.

Sõna, mille teine silp lahtine on, nimetame **lahtiseks sõnaks**, näit. *vaa-ta-ma jal-ga de*; sõna, mille teine silp kinnine on, nimetame **kinniseks sõnaks**, näit. *lin-nad, lin-na(n), vaa-de-tak-se*.

Sõnas on tähele panna: 1) eessilbid, 2) juur, 3) lõpp; näit. on sõnal *ette-vaaata-misel ette-eessi- bid, vaaata- juur, -misel lõpp*.

Kõige tähtsam sõna jagu on **juur**, mis kunagi ei tohi puududa.

Lõpp on kahesugune:

1) muutmata ehk **sõnasünnitaja lõpp** (suffix); näit. on sõnas *ette-vaaata-misel -mise* sõnasünnitaja lõpp, mis ajasõnast *ette vaaatama* asjasõna sünnitab.

2) muudetav ehk **muutelõpp**; näit. on sõnas *ette-vaaata-mise-l l* muutelõpp.

Sõnad on:

1) **Juursõnad**, kui sõnas ainult juur ja muutelõpp on, aga eessilbid ja sõnasünnitaja lõpp puuduvad, näit. *maa, kalad*.

2) **Sünnitatud sõnad**, kui sõnas pääle juure veel eessilbid ehk sõnasünnitaja lõpp olemas, näit. *māa-line*, *kal-ur*, *ees-kõne*. Sünnitatud sõnade hulka tulevad ka **kokkupandud sõnad** või **liitsõnad** lugeda, näit. *māa-n-tee*, *vesi-veski*.

Eessilbid, juur ja sõnasünnitaja lõpp ühes koos nimetatakse **sõnatüveks**.

Sõnatüve viimast vokaali nimetatakse **tüvelõpuvokaaliks**.

Sõnatüve leiame, kui sõnal muutelõpu ja paljuse märgi ära heidame. Ühel ja samal sõnal võib mitu tüve olla. Kui me näit. sõnast *laud laua-s lauda-de s* ja *de* ära heidame, siis saame tüved *laud laua lauda*. **Päätüves** peavad kõik hääled ette tulema, mis teisendatud tüvedes leiduvad. Tüvedest *laud laua lauda* on päätüvi *lauda*, millest tüvelõpuvokaali *a* kadumise läbi **lühendatud tüvi** *laud* ja konsonandi *d* kadumise läbi **paindunud tüvi** *laua* on saanud.

4. Rõhk.

Rõhuks nimetatakse suuremat hääle võimu, millega üht silpi teistega võrreldes välja öeldakse. Nõnda öeldakse, näit. sõnas *inimene* esimest silpi kõvema häälega välja, kui kõiki järgmisi silpisid, ja kolmandat silpi jälle kõvema häälega, kui teist ja neljandat. Silbid on seda mööda kõrged ja madalad, ehk rõhuga ja rõhuta.

Rõhk on kahesugune: kõvem, **päärõhk**, ja nõrgem, **kaasrõhk**. Igal sõnal on üksainus päärrõhk, mis alati sõna 1-sel silbil seisab. Ainult uuema aja laenusõnades võib päärrõhk ka järgsilpide pääl seista, näit. *grammátika*. Kaasrõhkusid võib ühel

ja samal sõnal mitu olla. Esimene kaasrõhk seisab harilikult 3-ndal silbil, näit. *inimène*, võib aga ka 2-sel ja 4-ndal silbil seista ja nimelt:

1. Esimene kaasrõhk saab 2-se silbi pääle selle läbi, et tema eest vokaal kadunud on ja endine 3-as silp, mille pääl hariliku korra järel 1-ne kaasrõhk peab seisma 2-seks silbiks on saanud, näit. sõnas *eéstlane* (enne *eéstilane*).

2. Esimene kaasrõhk saab 4-nda silbi pääle, kui 3-nda silbi järel kahe- ehk mitmesilbilised konsonandiga algavad sõnasünnitavad lõpud *dik, kas, lik, mik, nik, stik, kene, kune, lane, line, mine, tama, nema, likane, telema, mata, mate, jate* ja teised ehk lõpp *na* on, millede 1-sel silbil alati kaasrõhk peab seisma. Niisugusel korral kaotab 3-as silp oma kaasrõhu, nõnda et 1-ne kaasrõhk alles 4-ndal silbil seisab, näit. *kiulutamine, paran-datama* jne.

Kui sarnane kaasrõhuga lõpp kahesilbilise sõna otsa tuleb, mille 2-sel silbil juba vokaali kadumise läbi kaasrõhk seisab, siis kaotab 2-ne silp oma kaasrõhu, näit. *mõisnik* (enne *mõisanik*), aga *mõisnikline*.

Esimesest kaasrõhuga silbist lugedes on iga 2-ne, 4-ja, 6-es jne. silp kaasrõhuga, näit. *váranduselistelè, kiulutamisegà*.

Liitsõnadel on ainult 1-sel sõnal päärõhk, kuna järgmiste sõnade päärõhud kaasrõhkudeks muutuvad, näit. *maanteè, véshivèski*.

Lauses jäävad mitmed lühikesed sõnad ilma rõhuta, näit. *ma, sa, ta, on, ja, see* jne.

5. Vokaalide kokkukõla.

Ennemuiste oli Eesti keeles seadus, et järgsilpides ainult hääled *a, o* ehk *u* tohtisivad seista, kui sõna 1-ses silbis *a, o* ehk *u* hääli oli; niisama tohtisivad järgsilpides ainult hääled *ä, ö* ehk *ü* olla, kui sõna esimeses silbis *ä, ö* ehk *ü* oli; *e*-ja *i*-hääled võisivad nii hästi *a, o, u* kui ka *ä, ö, ü* kõrval seista. Seda seadust kutsutakse **vokaalide kokkukõlaks**.

Vokaalide kokkukõla seadus valitseb praegu täieste veel Soome keeles, näit. *matala* madal, *kypärä* kübar, jaolt ka Võru murdes, näit. *murduma*, aga *sündümä*. Tallinna murdes, kus vokaalide kokkukõla seadus enne ka valitses ja Eesti kirjakeeles on temast ainult mõned jäljed veel alal ja nimelt:

1) *ä, ö, ü* järel seisab sagedaste *i*, kus vokaalide kokkukõla seaduse järele enne *ü* pidi seisma, näit. *murduma*, aga *sündima* (vrld. Võru *sündümä*); *murd murru*, aga *sünd sünni*; *haigus*, aga *kümnis*.

2) *ä, ö, ü* järel seisab sagedaste *e*, kus vokaalide kokkukõla seaduse järel enne *ä* pidi seisma, näit. *peletama*, Võru murdes *pelätäma*, *ülevel* enne *üleväl*, *esimene* Soome keeli *ensimäinen*.

3) Mõnes üksikus sõnas on veel puhast vokaalide kokkukõla leida, näit. *kähär*, *pähä*, vrld. *maha*.

6. Peenendus.

Kui sõna teises silbis *i* ehk *j* seisab, ehk enne seisis, siis on 1-se silbi lõpukonsonandid *d, t, l, n, r, s* **peenendatud**, näit. *pood*, *kott*, *kallis*, *kann*, *kiir*, *kass*, *paljas* jne., enne *poodi*, *kotti* jne.

Kui 1-se silbi lõpul mitu konsonanti on, siis peenendatakse neid kõiki, kui nad ülepää peenendatavate häälte hulgast on, näit. *arst*, *sõrm* (enne *arsti*, *sõrmi*). Peenendus ulatab ka 2-se silbi algkonsonandi pääle, kui see 1-se silbi lõpukonsonandiga üks ja seesama on, näit. *kal-lis*, *kot-ti*. Muidu jääb 2-se silbi algkonsonant alati peenendamata, näit. *ars-tid*, *taa-di*, *taa-ti*.

Kui 2-ses silbis praegu küll *i* seisab, aga varemalt mõni muu vokaal seisis, siis on konsonandid peenendamata, näit. *uskmine* (enne ja ka nüüd veel *uskumine*), aga *ristmine* (enne ja nüüdki veel *ristimine*).

Konsonantide peenendamist ei tähendata kirjas, aga kõnelemise ja lugemise juures peab teda tarvitatama.

7. Paindumine I.

Kui lahtine sõna kinniseks saab, siis on sõna esimese silbi liht- ehk liit-vokaal ehk esimese ja teise silbi vahelmised liht- ehk liit-konsonandid oma väljaütlemise aja pikkuse poolest lühenenud näit. (seda) *päeva*, *päevad*, (mine) *linna linnad*. Seda häälte väljaütlemise aja lühenemist nimetame meie sõnade **paindumiseks**. Suurel hulgal sõnadel on **paindumata kuju** ja **paindunud kuju**.

1. Kui lahtine sõna 3-ndal järgul on (paindumata kujul), siis on kinnine sõna 2-sel järgul (paindunud kujul).

Näitused:

1. Esimese silbi lihtvokaal paindub. Seda paindumist ei tähendata kirjas: *kaaluma* kaalun, *teenima* teenin, *riisuma* riisun, *soovima* soovin, *uurima* uurin, *määrima* määrin, *nöörima* nõörin, *hõõruma* hõörun, *küürima* küürin.

2. Esimese silbi liitvokaal paindub. Seda paindumist ei tähendata kirjas: paisuma paisutama, reisima reisin, oimude oimud, tuima (meest) tuimad, käima (hakkama) käimad, köide (panema) köidan, võimu (saama) võimus, laeva (astuma) laevad, koera (lööma) koerad, (kaks) päeva päevad, laulu (laulma) laulud, kiunuma kiunun, käuksuma käuksun, (enne) jõulu jõulu (pühad).

3. Esimese ja teise vokaali vahelmised lihtkonsonandid painduvad. Seda paindumist tähendatakse ainult p, t ja k juures: sallima sallin, sammuma sammun, jonnima jonnin, narrima narrin, mässima mässin.

Tähele panna: Igapäises kirjas vaheldavad kk, pp, tt lahtises sõnas k- p-, t-ga kinnises sõnas: pakkuma pakun, leppima lepin, ruttama rutata.

4. Esimese ja teise vokaali vahelmised lihtkonsonandid painduvad. Seda paindumist ei tähendata igapäises kirjas alamal toodud näituste korral: mängima mängitakse, (panen) ahju ahjud, (teen) nalja naljad, karjuma karjun, asja (võtma) asjad, katkuma katkun, mahla (jooma) mahlast, rihma (võtma) rihmad, silma (vaatama) silmad, sõrme (liigutama) sõrmed, osmi osmid, kõhna (inimest) kõhnad, varna (riputama) varnad, käsna (arstima) käsnad, oksa (ronima) oksad, vilksuma vilksun, konksu konksud, sorksu sorksud, pulsi (katsuma) pulsist, simsi (tegema) simsid, vunsi (keerutama) vunsid, popsi (aitama) popsid, volpsu volpsud, jampsima jampsin, nirpsu nirpsud, marsima marsin, vitsa (võtma) vitsad, seltsi (minema) seltsid, tantsima tantsin, kõrtsi (minema) kõrtsid, akti (kirjutama) aktid, punktide punktid, musta (meest) mustad, pulstide pulstid, kunstide kunstid, arstima arstin, pilve (vaatama) pilved, värvi (segama) värvid, rasva (minema) rasvane.

Tähele panna: Igapäises kirjas vaheldavad:

a) **lb-lv, rb-rv**; näit. haiba halvad, kurba kurvad.

b) **mb-mm, ld-l, nd-nn, rd-rr**; näit. kumba kummast, valda vallad, randa rannad, korda korras.

d) **hk-h, sk-s, ht-h**; näit. nahka nahad, kaske kased, järsku järsud, lehte lehed.

e) **lg-l, lg-lj, rg-r, rg-rj**; näit. jalga jalad, selga seljad, arga arad, härga härjad.

f) liitkonsonantides **pj, tj, lk, nk, rk, lp, mp, rp, kl, pl, kr, pr, tr, nt, rt, tw** vaheldavad igapäises kirjas p, t, k lahtises sõnas ja b, d, g kinnises sõnas; näit. kapja kabjad, patja padjad, wälku wälgud, ränka rängad, tarka targad, hilpu hilbud, lampi lambid, karpri karbid, vakla vaglad, rupla rublad, kokre kogred, sõpra sõbrad, atra adrad, hunti hundid, parti pardid, latva ladvad.

5. Esimese silbi vokaal ja esimese ja teise silbi vahelmised konsonandid b, d, g; p, t, k painduvad mõlemad.

Tähele panna! Konsonantide paindumist tähendatakse kirjas, vokaalide paindumist ei tähendata; näit. leiba leivad, kuube kuued, hauda hauad; liiga liialt, poega pojad; liikuma liigun, loopima loobin, küütima küüdin; keeldu keelud, käändu käänud, keerdu keerud, hiilga hiilad, viirgu viirud, laiska laisad, kaarti kaardid.

8. Paindumine II.

II. Kui lahtine sõna esimesel järgul on, siis jääb ta paindumata, näit. *vaba vabad, keha kehad, nina ninad, oma omad, tuvi tuvid, häda hädad, köha, köhast, lõbu lõbud, küla külad* jne.

Tähele panna! Kinnises sõnas on *b, d, g* mõni kord paindunud, seda paindumist tähendatakse kirjas, näit. *tuba toad, rida read, sõda sõjad* ehk *sõad, käsi* (tüvi *käde*) *käed, jõgi jõed* jne.

Tähele panna! Kui kinnises sõnas *b, d, g* paindudes kahe lühikese vokaali vahelt kaovad, siis saab *b, d, g* eel seisva *i* asemele *e, u* asemele *o, ü* asemele *õ* ja *b, d, g* järel seisva *u* asemele *o*, näit. *pidama pean, tuba toad, süsi* (tüvi *süde*) *söed. tegu teod, lugu lood.* — Kõik teised eelseisvad vokaalid on muutmata jäänud, järelseisvad pikaks saanud, aga seda pikkust ei tähendata igapäises kirjas, näit. *jada jaad, sega seas, koda koad* (ehk *kojad*), *jäda jäad, sõda sõad, lage laed, rege reed, mäge mäed, õde õed.*

Tähele panna! Kui kinnises sõnas *b, d, g* paindudes pika ja lühikese vokaali vahelt kadunud on, siis on

1. eelseisev vokaal 3-dalt järgult 2-sele järgule saanud, mida kirjas ei tähendata, järelseisev vokaal on muutmata jäänud, näit. *liiga liia, luuda luua, hauda haua, liuda liua, loidu loiu, nõida nõia, põuda põua* jne.

2. eelseisev vokaal on 3-ndalt järgult 1-sele järgule ja järelseisev vokaal 1-selt järgult 3-ndale järgule saanud, ühtlasi on *i* asemel *e, u* asemel *o* astunud, näit. *paas* (tüvi *paade*) *paed, rooga rood, raaga raad, praadi praed, raagu raod, poodi poed.*

3. Lahtised sõnad on: *aega, poega*, kinnised sõnad *ajad, pojad.*

9. Tüvelõpp, sõnalõpp.

Tüvelõpus tuleb häältega mitmesugusid teisendusi ette ja nimelt

I. tüvelõpuvokaaliga :

1. Tüvelõpuvokaal on sõna lõpult enamiste kadunud, kui tema järel enne vanast konsonanti ehk vokaali ei seisnud, näit. *linn* (tüvi *linna*), *raamat* (tüvi *raamatu*); aga *linna* (rahvas) enne *linnan* (rahvas). (Tüvelõpuvokaal on püsinud ühesilbilistes: *puu*, 1 järgu kaheasilbilistes: *talv*, mitme silbilistes *j* järel: *õpetaja*).

2. Tüvelõpuvokaali *e* asemel on sõna lõpul *i*, mis sagedaste kaob, näit. *lumi* (t. *lume*), *kõis* (enne *kõisi*, tüvi *kõide*).

3. Tüvelõpuvokaal *e* on sagedaste *d*, *t* ja *i* ees kadunud, näit. *tuld* (tüvi *tule*), *kõit* (t. *kõide*), *jänest* (t. *jänese*), *inimesi* (t. *inimese*).

II. Tüvilõpuvokaali eel seisvate konsonantidega :

1. *d* asemel on *i* ees sagedaste *s*, näit. *käsi* (tüvi *käde*), *kõis* (enne *kõisi* t. *kõide*).

2. *m* on sõna lõpult sagedaste kadunud, näit. *ase* (tüvi *aseme*).

3. *d* ja *g* on 3-nda silbialgusel sagedaste kadunud, näit. osast. *ema* (enne *ema-da*), *kaste* (enne *kastege*).

4. *m* asemel on *d* ja *t* ees *n*, mis sagedaste kaob: *lund* (t. *lume*), *südan* (t. *südame*), *aset* (t. *aseme*).

5. *j* asemel on sõna lõpul harilikult *i*, näit. *kari* (t. *karja*); sõnas *soe* (t. *sooja*) on *j* asemel *e*.

6. *ks, ps, ts* on *t* ees sagedaste *p, t, k* kaotanud, näit. *last* (t. *lapse*), *ust* (t. *ukse*), *juust* (t. *juukse*), *karjast* (t. *karjatse*), *joosta* (enne *jookseda*).

7. Kõlavate häälte järel seisab sagedaste *g*, kõlata häälte järel *k*: *luge-gu* aga *teh-ku*, niisama *mina-gi* aga *mind-ki* jne.

10. Sõnade liigid.

Sõnad jagunevad kolme liiki: 1) nimesõnad, 2) ajasõnad, 3) abisõnad

1. Nimesõnad on:

1. **Substantivid** või asjasõnad ja nimelt a) konkretsõnad. b) abstraktsõnad.

a) konkretsõnad on

aa) **üleüldsuse sõna** (имя нарицательное), näit *kiri, hobune, poeg*.

bb) **pärisnimi** (имя собственное), näit. *Tallinna, Peeter, Eestimaal*.

dd) **ainesõna** (имя вещественное). näit. *lumi, jahu, vesi*.

ee) **kogusõna** (имя собирательное), näit. *kuusik, kari*.

b) **abstraktsõnad** (имя существительное отвлеченное), näit. *häädu, tegemine, surm*.

2. **Adjektivid** või omadusesõnad, näit. *hää, kena, pilvine*.

3. **Arvusõnad**, näit. *kolm, kolmas*.

4. **Asesõnad**, näit. *tema, see*.

II. **Ajasõna**, näit. *raiuma, magama, raiutakse*.

III. Abisõnad on:

1. **Adverbid** või määrusesõnad, näit. *siin, eile, hästi*.

2. **Ees- ja järel-sõnad** (предлогъ), näit. *ees, järel, pärast*.

3. **Sidesõnad** (союзъ), näit. *ja, et*.

4. **Hüüusõnad**, näit. *oh! ah! hurrah!*

Nime- ja ajasõnad on muudetavad, abisõnad muutmata.

Nimesõnade muutmist nimetatakse **deklineerimiseks**, ajasõnade muutmist **konjugeerimiseks**.

11. Kaasused ja muutelõpud.

Ainus.		Paljus.
Nimetav (nominativ)	<i>paluja</i>	<i>paluja-d</i>
Omastav (genitiv)	<i>paluja</i>	<i>paluja-te</i>
Sihitav (accusativ)	<i>paluja</i>	<i>paluja-d</i>
Osastav (infinitiv)	<i>paluja-t</i>	<i>paluja-i-d</i>
Sisseütlev (illativ)	<i>paluja-sse</i>	<i>paluja-te-sse</i>
Seesütlev (inessiv)	<i>paluja-s</i>	<i>paluja-te-s</i>
Seestütlev (elativ)	<i>paluja-st</i>	<i>paluja-te-st</i>
Alaleütlev (allativ)	<i>paluja-le</i>	<i>paluja-te-le</i>
Alalütlev (adessiv)	<i>paluja-l</i>	<i>paluja-te-l</i>
Alaltütlev (ablativ)	<i>paluja-lt</i>	<i>paluja-te-lt</i>
Ilmaütlev (caritiv)	<i>paluja-ta</i>	<i>paluja-tu-ta</i>
Kaasaütlev (comitativ)	<i>paluja-ga</i>	<i>paluja-te-ga</i>
Rajav (terminativ)	<i>paluja-ni</i>	<i>paluja-te-ni</i>
Saav (faktiv)	<i>paluja-ks</i>	<i>paluja-te-ks</i>
Olev (essiv)	<i>paluja-na</i>	<i>paluja-te-na</i>

Siin on *paluja* sõnatüvi, *a* tüvelõpuvokaal, *d*, *te*, *i* paljuse märgid, *t*, *sse*, *s*, *st*, *le*, *l*, *lt*, *ta*, *ga*, *ni*, *ks*, *na* muutelõpud.

1. **Nimetav** on ilma muutelõputa; paljuse *d* ei ole muutelõpp, vaid paljuse märk.

2. **Omastaval** oli enne muutelõpp *n*, mis ära on kadunud. Alal on ta veel sõnades *maa-n-tee* ja *maa-n-ala* (maa alune, surnute riik).

3. **Sihitav** on ainuses käskivates lausetes, nagu nimetav (näit. *anna raamat siia*), jutustavates lausetes nagu omastav (näit. *ma annan raamatu sinule*), paljuses alati nagu nimetav (näit. *anna raamatud siia, ma annan raamatud sinule*).

4. **Osastaval** oli enne muutelõpp *da*, mis praegu veel ühes sõnas olemas: *mõn-da*; mujal on ta kadunud, näit (kutsun) *õde*, (raiu) *tamme*, (hulk) *inimesi*, ehk *d*-ks muutunud, näit. (raiu) *puud*, *pu-i-d*, ehk *t*-ks muutunud, näit. *piiga-t*, *paluja-t*.

5. **Sisseütleva** on kaks muutelõppu, ennemuistne **-se*, mis alati kadunud on, näit. (lähem) *linna* (enne **linna-se*) ja uuem *-sse*, mis kunagi ei kao, näit. *linna-sse*, *paluja-sse*.

6. **Seesütleva** muutelõpp on *s* (enne vanast-*ssa*).

7. **Seestütleva** muutelõpp on *st* (enne v. *-sta*).

8. **Alaleütleva** muutelõpp on *le* (enne v. *-lle*).

9. **Alalütleva** muutelõpp on *l* (enne v. *-lla*).

10. **Alaltütleva** muutelõpp on *lt* (enne v. *-lta*).

11. **Ilmaütleva** muutelõpp on *-ta*.

12. **Kaasaütleva** muutelõpp on *ga*, (enne vanast isesõna *kaasa*).

13. **Rajava** muutelõpp on *-ni*.

14. **Saava** muutelõpp on *-ks* (enne vanast *-ksi*).

15. **Oleva** muutelõpp on *-na*.

Tähele panna! Muutelõpud *sse*, *s*, *st*, *le*, *l*, *lt*, *ta*, *ga*, *ni*, *ks* liituvad ainuses alati ainuse omastava, paljuses paljuse omastava (paljuse märkide *de*, *te*) otsa. Paljuses võivad muutelõpud

aga ka paljuse märgi *i* otsa liituda; niisugusel korral on sõnatüvi selles paindes, mis tal ainuse omastavas oli, näit. *rind*, omast. *rinna*, paljuse omast. *rindade*, paljuse seesütl. *rinda-de-s* ehk *rinnu-s* (enne **rinna-i-s*: *a* on *i* ees *u*-ks muutunud, *i* on kadunud).

12. Paljuse märgid.

Muutelõpud on ainuses ja paljuses ühed ja needsamad. Vahet ainuse ja paljuse vahel teevad paljuse märgid, mis tüve ja muutelõpu vahel seisavad.

Paljuse märgid on: 1) *d*, *de*, *te*, 2) *si*, 3) *i*.

1) *d*, *de*, *te* on enne vanast üks ja seesama olnud. Praegusel ajal tarvitatakse *d* paljuse märgiks paljuse nimetavas ja sihitavas. — *de* ja *te* tarvitatakse paljuse märkideks kõigis paljuse kaasustes, ainult mitte palj. nimetavas ja sihitavas, kus *d* on, ja paljuse osastavas, kus *i* ja *si* on, näit. *maa-de*, *maja-de*, *piiga-de*, *rahvas-te*, *õhtu-te*.

2) Paljuse märki *si* tarvitatakse ainult paljuse osastavas, jaolt üksinda, jaolt *i* kõrval, näit. *kuu kuu-si-d*, *öö öö-si-d* ehk *ö-i-d*, *maja maja-si-d* jne.

3) Paljuse märki *i* tarvitatakse kõigis paljuse kaasustes, — ainult mitte nimetavas, sihitavas ja kaasaütlevas, — *de* ja *te* kõrval ja osastavas *si* kõrval ehk üksinda, näit. *öö öö-si-d* ehk *ö-i-d*, *keel keel-i*, *õhtu õhtu-i-d*, *nädal nädala-i-d* jne.

13. Sõnade deklinaerimine.

Eesti keeles on ühe ja sellesama kaasuse muutelõpud ühed ja needsamad niihästi ainuses kui paljuses, ükskõik missugust sõna meie dekli-

neerime. Et selle juures aga ka sõnatüves mitmesugusid muudatusi ette tuleb, siis on parem nimesõnu üksikutesse liikidesse jaotada ja nimelt:

1. Ühesilbilised tüved, näit *koi, vöö*;
2. Kahesilbiliste 1. liik, näit. *maja, käsi*.
3. Kahesilbiliste 2. liik, näit. *lukk, laul, keel, köis*;
4. Kahesilbiliste 3. liik, näit. *pere, kate, rikas, sammal*;
5. Kahesilbiliste 4. liik, näit. *piiga, aasta*;
6. Kolme- ja mitme-silbilised, näit. *nädal, inimene*.

Ühesilbilised tüved.

1. näitus: *koi*.

Ainus.		Paljus.
Nimetav	<i>koi</i>	<i>koi-d</i>
Omastav	<i>koi</i>	<i>koi-de</i>
Osastav	<i>koi-d</i>	<i>koi-si-d</i>
Sisseütlev	<i>koi-sse</i>	<i>koi-de-sse</i>

Kõik järgnevad kaasused liidavad muutelõpud ainuses ainuse omastava, paljuses paljuse omastava otsa. See reegel maksab ka kõikide järgnevate näituste kohta. Sihitava kohta v. p. 10.

Nõnda muutuvad ühesilbilised ja mitmesilbilised tüved, millel tüvelõpus liitvokaal, näit. *väi, vôi, sui* (harilikumalt tarvitusel: suvi suve), *tui* (harilikumalt tuvi), *krae, mai*; *kantselei, politsei, rentei* ja mõned teised sõnad.

Tähele panna! Tüvi on muutmata 3-ndal järgul. Ainuse osastavas on muutelõpp *d*, palj. omastavas palj. märk *de*, palj. osastavas palj. märk *si* ja muutelõpp *d*.

2. näitus : vöö.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>vöö</i>	<i>vöö-d</i>
Omastav	<i>vöö</i>	<i>vöö-de</i>
Osastav	<i>vöö-d</i>	<i>vöö-si-d</i>
Sisseütlev	<i>vöö-sse</i>	<i>vöö-de-sse</i>

Tähele panna! Vahe selle ja 1. näituse vahel on palj. omastavas, sisseütlevas ja järgnevates palj. kaasustes, kus tüvi 3-ndalt järgult 2-le järgule on paindunud.

Nõnda muutuvad ühe- ja mitmesilbilised tüved, millel tüvelõpus pikk lihtvokaal, näit. *jää, pii, voo, kuu, püü, prii, süü, truu, komitee, palee* ja mõni teine sõna.

Tähele panna! Sõnad *hää, luu, maa, muu, öö, pää, puu, soo, suu, tee, töö* muutuvad nagu *vöö*, aga mõni kaasus on neil teisiti ja nimelt:

Ainuse sisseütlevas on sõnadest *maa maasse* ja *maha, pää päässe* ja *pähä, soo soosse* ja *sohu, suu suusse* ja *suhu, töö töösse* ja *töhö*.

Paljuse omastavas on sõnadel *puu puude* ja *puie, luu luude* ja *luie*.

Paljuse osastavas on:

a) sõnadel *hää häid, luu luid, maa maid, muu muid, pää päid, puu puid*.

b) sõnadel *öö öösid* ja *öid, soo soosid* ja *soid, tee teesid* ja *teid, töö töösid* ja *töid, suu suusid* ja *suid*. Palj. märk *si* on aga nendel sõnadel sagedamine tarvitatav kui *i*.

Palj. sisseütlev ja järgnevad palj. kaasused (väljaarvatud kaasaütlev) võivad neis sõnades, millel palj. osastavas palj. märk *i* tarvitusel, pääle harilise kombe (v. r. näitus) ka paljuse märki *i*

tarvitada, näit. *häisse, luisse, maisse, muisse, päisse, puisse, öisse, soisse, teisse, töisse, suisse* jne. *häädesse* jne. kõrval.

14. Kahe silbiliste I. liik.

1. näitus: *maja*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>maja</i>	<i>maja-d</i>
Omastav	<i>maja</i>	<i>maja-de</i>
Osastav	<i>uaja</i>	<i>maja-si-d</i>
Sisseütlev	<i>maja-sse</i>	<i>maja-de-sse</i>

Nõnda muutuvad a-sõnad, näit. vaba, riba, loba, saba, raba, sõba, taba; häda, oda, mäda, muda; soga; keha, paha, raha, vaha, eha, reha, iha, liha, viha, kõha, luha, müha; kaja, raja, oja; küla, õla, kõla, mõla, sula; ema, kõma, kuma, tüma; nina, sina, tina, küna; kera, vara, kära, ora, võra; isa, kesa, kisa, lisa, visa, osa; iva, kava, kõva jne.

i-sõnad, näit. käbi, häbi; tädi; higi, nagi, pigi, prügi, segi; tüli, heli, käli, küli, lüli, voli; jumi; hani, sini; kõri, äri, muri, pori; tuvi, kruvi, lõvi jne.

u-sõnad, näit. lõbu, tibu, kubu, vibu; udu, edu, kudu, mõdu, pidu, ladu, idu; plagu, segu, kogu; jahu, rahu, ihu; kuju, aju, paju, mõju, tuju; talu, palu, salu, valu, mälu, elu, ilu, kilu, vilu, olu, õlu, kulu, tulu; himu; tanu, jänu, tänu, pinu, onu, mõnu; karu, haru, aru, maru, käru, nāru, toru, mõru, tõru, võru, kuru, muru, puru, turu; võsu, kasu, tasu, pesu, isu, risu, sisu jne.

Tähele panna! **Ainuse nimetavas** on *a-*, *i-*, *u-* sõnadel puhas tüvi; *e-* sõnadel on tüvelõpuvokaal *e* ainult sõnades *õde, tõde, kude* püsinud,

teistes sõnades on tema asemel nimetavas *i*, näit. *tõbi* (tüvi *tõbe*); niisama *lõhi*; *üli*; *nimi*; *jumi*; *suvi*, *lävi*, *tüvi*. Kõigis teistes kaasustes muutuvad nad nagu sõna *maja*).

Kõigil selle liigi sõnadel on tüves lühikesed, *i*-se järgu hääled.

Ainuse omastavas on:

1) *b*, *d*, *g* kadunud sõnades: *uba* (*oa*), *tuba* (*toa*), *luba* (*loa*); — *jada* (*jaa*), *rida* (*rea*), *õde* (*õe*), *kude* (*koē*), *tõde* (*tõē*); *madu* (*mao*), *vedu* (*veo*), *kadu* (*kao*); — *sig*a (*sea*), *nuga* (*noa*), *iga* (*ea*), *viga* (*vea*), *sega* (*sea*); *jõgi* (*jõē*), *lagi* (*laē*), *mägi* (*mäē*), *nõgi* (*nõē*), *regi* (*ree*), *vägi* (*väē*), *tugi* (*toē*); *vagu* (*vao*), *hagu* (*hao*), *magu* (*mao*), *pragu* (*prao*), *jägu* (*jäo*), *nägu* (*näo*), *tegu* (*teo*), *tigu* (*teo*), *kogu* (*koo*), *nõgu* (*nõo*), *lugu* (*loo*), *kägu* (*käo*), *sugu* (*soo*) ja mõni teine sõna.

2) *d* on kadunud ehk *j*-ks muutunud sõnades: *sõda* (*sõa* ehk *sõja*), *pada* (*paa* ehk *paja*), *koda* (*koa* ehk *koja*), *rada* (*raa* ehk *raja*), *sada* (*saa* ehk *saja*), *sadu* (*sao* ehk *saju*) ja mõni teine sõna.

Ainuse osastavast on endine muutelõpp *-da* harilikult kadunud aga sõnadest *tuli tuld*, *uni und*, *meri merd*, *veri verd*, *lumi lund*, *mõni mõnda*.

Ainuse sisseütleva harilik muutelõpp on *-sse*, mis omastava otsa liitub; selle kõrval aga ka sõnadel

tuba tuppa, *abi appi*, *rida ritta*, *sõda sõtta*, *pada patta*, *koda kotta*, *sega sekka*, *jõgi jõkke*, *lagi lakke*, *mägi mäkke*, *nõgi nõkke*, *regi rekke*, *vagu vakku*, *jägu jäkku*, *nägu näkku*, *kogu kokku*, *nõgu nõkku*, *süli sülle*,

Paljuse osastava lõpus on harilikult *si-d*; selle kõrval aga ka sõnadel

kala kalu, siga sigu, kana kanu, lina linu, sõna sõnu, võsa võsu, vaga vagu, viga vigu, vana vanu; — nuga nuge, suga suge, muna mune, oma ome, uba ube, tuba tube; — tera teri, pesa pesi, püha pühi; — nisu nisu.

Paljuse sisseütlevas ja järgmistes palj. kaastustes (väljaarvatud palj. kaasaütlev), võivad muutelõpud ka palj. osastava kuju otsa liituda sõnades, mis eespool palj. osastava all nimetatud.

Tähele panna! Sõnast *taga* on sisseütlev *taha*, seesütlev *taga*, seestütlev *tagant*, niisama sõnast *kodu*: *koju kodu kodunt*.

2. näitus: käsi.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>käsi</i>	<i>käe-d</i>
Omastav	<i>käe</i>	<i>kä-te</i>
Osastav	<i>kät-t</i>	<i>käs-i</i>
Sisseütlev	<i>kätte</i> ehk <i>käe-sse</i>	<i>kä-te-sse</i> ehk <i>käs-i-sse</i> .

Niisama muutuvad veel järgmised sõnad: *vesi, esi, mesi; lüsi, süsi, susi, tõsi, sisi* (ainult sees *sisse seest*).

Tähele panna! Neil sõnadel on ainuse nimetavas *de* asemel *si*, ainuse omastavas on *d* kadunud, osastavas ja sisseütlevas *tt*, palj. omastavas *t*, palj. osastavas *i*, palj. sisseütlev ja järgmised palj. kaasused (välja arvatud kaasaütlev) liidavad muutelõpud sõnakujude *käte* ehk *käsi* otsa.

15. Kahesilbiliste 2. liik.

1. näitus : *lukk*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>lukk</i>	<i>luku-d</i>
Omastav	<i>luku</i>	<i>lukku-de</i>
Osastav	<i>lukku</i>	<i>lukku-si-d</i>
Sisseütlev	<i>lukku e. luku-sse</i>	<i>lukku-de-sse.</i>

3. ja 2. järk vaheldavad, nagu p. 7 seletatud. Seda vaheldamist tuleb kirjas tähendada.

Näitused :

I. b : 3-as järgus b, 2-s puudub : kuub kuue (ainus sarnane sõna).

3. järk b, 2. järk v : leib leiva, halb (ehk halv) halva, kurb (ehk kurv) kurva ; — kõrb kõrve (harilikumalt tarvitatakse : kõrbe kõrbe) ; — viib (ehk viiv) viivi, kõrb kõrví ; — kaeb kaevu.

3. järk mb, 2. mm : kumb kumma.

II. d : 3. järk d, mis 2-s järgus puudub :

a) haud haura ; niisama : aíd, laud, raud, nõíd, põíd, põud, luud ; — riid riiu ; niisama püüd, hüüd, leid, neid, hoid.

T ä h e l e p a n n a ! jõud jõuu jõudu jõudu ehk jõuisse, jõuud jõudude jõudusid jõududesse jne.

b) praad (prae praadi) ; niisama : pood ; — saad (sao saadu), kiud (kiuu kiudu).

3. järk ld, 2. ll : vald (valla valda) ; niisama : talld, kild, sild, tõld, süld, muld, kuld ; — mold (mollí moldi) ; — põld (põllu põldu), kild. (Nõnda lühikese vokaali järel).

3. järk ld, 2. l : keeld (keelu keeldu), neeld, kuuld. (Nõnda pika vokaali järel).

3. järk nd, 2. nn: rand (ranna randa), hind, pind, rind, händ, vend, kond; — and (anni andi): mänd, rend, kõnd, sund, tund, künd, sünd; — lind (linnu lindu): kand, lend, pind, tund (vrdl. ld-ll),

3. järk nd, 2. n: käänd (käänu käändu): väänd (vrdl. ld-l).

3. järk rd, 2. rr: kard (karra karda): mõrd, kord; — murd (murru murdu): kord, kurd (vrdl. ld-ll).

3. järk rd, 2. r: kõõrd (kõõri kõõrdi); — keerd (keeru keerdu). (Vrdl. ld-l).

III. g: 3 järk g, mis 2-s järgus puudub.

a) liig (liia liiga): siig, lõug; — haug (hau haugi); — peig (peiu peigu), tõug (tõuu tõugu).

b) raag (raa raaga), roog (roa rooga); — saag (sae saagi); — raag (rao raagu).

c) poeg (poja poega), aeg (aja aega)

3. järk lg, 2. l: jalg (jala jalga), õlg, võlg; sulg (sule sulge), õlg, sõlg; — nülk (nüli nülgi); halg (halu halgu), alg, sälg, sulg.

3. järk lg, 2. lj: selg (selja selga), nälg; — jälk (jälje jälge), telg, külg, sülg; — pelk (pelju pelgu).

3. järk rg, 2. r: arg (ara arga), sõrg; — kurg (kure kurge), kirg; — org (oru orgu), turg; — piirk (piiru piirgu).

3. järk rg, 2. rj: härg (härja härga), märg, pärg; — järg (järje järge), kärg, särg.

IV. p: 3. järk p, 2. b: kaup (kauba kaupa), vaip, tulp, pump; — seep (seebi seepi), hoop, roop, toop, nõöp, halp, kilp, silp, kulp, lamp,

kramp, lomp, tömp, trump, karp, kärp, sirp; — piip (piibu piipu), hilp, temp, kimp, somp, tomp.

V. t: 3. järk t, 2. d: laad (laada laata), laut, piit, pliit, riit, noot, vänt, vart, hurt; — eit (eide eite); — paat (paadi paati), taat, traat, vaat, väät, kriit, niit, pliit, noot, sööt, juut, kuut, pruut, küüt, kleit, pilt, silt, vilt, volt, pult, sant, kant, pant, rant, rent, lint, tint, vint, kont, lont, tont, krunt, hunt, part, sort, kurt jne. — niit (niidu niitu), saat, keet, kiit, liit, viit, joot, mõõt, kruut, ruut, lait, heit, peit, koit, toit, sõit, võit.

3. järk ht, 2. h: viht (viha vihta), piht; — leht (lehe lehte), laht, reht, täht; — vaht (vahi vahti), jaht, praht, taht, kiht, piht, siht, juht; — kõnt (kõhu kõhtu), vaht, oht, roht, toht.

VI. k: 3. järk k, 2. g: paik (paiga paika), lauk, rank, look, palk, malk, salk, tilk, hulk, pulk, pank, ränk, ronk, munk, tark, mark, virk, nõrk, nurk; — kiik (kiige kiike), kõik; — haak (haagi haaki), saak, leek, liik, piik, riik, tiik, jook, kook, kõök, lõök, luuk, pruuk, müük, püük, palk, kalk, jälk, helk, telk, kilk, solk, tõlk, pink, kink, särk, hark, park, märk, värk, nirk, kork, kõrk, kurk, purk; — auk (augu auku), rääk, kook, maik, vaik, käik, läik, pauk, rōuk, välk, salk, kelk, pilk, polk, kink, kurk, järk, erk, võrk.

3. järk hk, 2. h: nahk (naha nahka), vihk, tuhk; — vähk (vähi vähki); — rōhk (rōhu rōhku), tahk, vihk, õhk, põhk, muhk.

3. järk sk, 2. s: tusk (tusa tuska), laisk, raisk, kiisk, niisk, piisk, rōösk, tursk; — kask (kase kaske), kosk, lesk, põsk, vask, kuusk, sääsk; — käsk (käsu käsku), usk, raisk, viisk, liisk, joosk, tuisk, järsk.

VII. 3. järk pp, 2. p: kapp (kapa kapp), kâpp, lepp, sopp; — tupp (tupe tuppe), pupp, rüpp; — kapp (kapi kappi), klapp, lapp, mapp, napp, sapp, tapp, vapp, täpp, kepp, lepp, nepp, trepp, sopp, topp, tropp, supp; — kipp (kipu kippu), tapp, näpp, lipp, tipp, ropp, kõpp, lõpp.

VIII. 3. järk tt, 2. t: utt (ute utte); — kott (koti kotti), matt, latt, vatt, kett, lett, plett, kitt, lott, nott, pott, rott, jutt, mutt, tutt, kütt, pütt; — patt (patu pattu), pett, nutt, rutt, tutt.

IX. 3. järk kk, 2. k: lakk (laka lakka), vakk, päkk, nokk, kokk, mook, rokk, nukk, sukk; — kukk (kuke kukke); — tekk (teki tekki); lakk, hakk, jakk, pakk, näkk, mekk, pekk, plekk, sokk, vook, tukk, trükk, tükk; — pakk (paku paku), kakk, takk, täkk, sikk, tikk, sokk, lukk, tukk.

X. 3. järk ss, 2. s: poiss (poisi poissi), kauss.

2. näitus: laul.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>laul</i>	<i>laulu-d</i>
Omastav	<i>laulu</i>	<i>laulu-de</i>
Osastav	<i>laulu</i>	<i>laulu-si-d</i>
Sisseütlev	<i>laulu</i> ehk <i>laulu-sse</i>	<i>laulu-de-sse</i>

3. ja 2. järk vaheldavad, nagu p. 7 seletatud. Seda vaheldamist ei tähendata kirjas.

Näitused:

lõng (lõnga lõnga), pung, king; pitk; kael, nael, pael, tael, nõel, sõel, vill, hall, kell, mahl, pahl, kihl; jaam, piim, käim, loom, joom, kuum, nuum, tuum, tuim, tumm, ämm, riim, tahm, vihm, lehm, hõlm, silm, ilm, pulm, surm; saun, kaun, paun, hein, lein, sein, piin, viin, õun,

ruun, moon, linn, konn, kōhn, pahn, lõhn, rāhn, varn, virn, pärn, kurn, kāsñ; kaer, pöör, koer; aas, kaas, ais, puus, saks, maks, vaks, oks, vars, kārs, vits, piits, lōōts, mets, lääts, ots, kalts, konts, virts; riist, kest, lest, must, verst; haav, laev, vaev, keev, liiv, päev, kehv, halv, nõlv, harv, karv, serv, kõrv, tõrv, kurv, urv, rasv; lai, sai, vai, äi, kái, nui jne.

hing (hinge hinge), hang, õng, pang; lill, lell, põll, tall; neem, taim, sõim, tamm, amm, nõmm, sõlm, kolm, sõrm, nurm; õnn, Ann; kits; põlv, pilv, salv, talv, hirv, järv, parv, sarv; Kai jne.

vang (vangi vang), pang, kang, rang, tang, ring, kong, rong, tung; kool, saal, siil, viil, nool, pool, kuul, leil, hall, pall, sall, tall, vall, häll, sell, lill, pill, vill, koll, loll, vōll, kull, null, pull, rull; kamm, tamm, vamm, kumm, trumm, juhm, palm, salm, valm, kelm, torm, arm, karm, lārm, pärm, sirm, vorm; saan, kaan, kraan, plaan, leen, kroon, toon, troon, pruun, küün, vein, kann, pann, jonn, onn, tonn, pirn, tärn, torn, kurn; müür, paar, taar, leer, piir, loor, voor, nõör, pöör, kuur, puur, uur, tüür, üür, narr; klaas, vaas, riis, viis, loos, roos, toos, kruus, reis, püss, klass, pass, tass, loss, uss, kass, taks, eks, viks, konks, pronks, puls, lüps, jams, värs, plats, müts, selts, kants, kõrts; akt, punkt, kast, mast, vest, rist, post, lust, kunst, arst, vürst, paavst; kraav, riiv, hoov, soov, ahv, krahv, trahv, jõhv, võlv, salv, värv, korv, kõrv.

māng (māngu māngu), tang, ling, ving; katk, jätk; laul, kaal, neel, kiil, siil, vool, kael, jõul, möll, hull, kahl, rōōm, loom, aim, laim, vaim, võim, samm, põmm, rumm, puhm, kulm,

kalm, tolm, arm, parm, hirm, põrm; vaen, laen, tiin, kann, rahn, kirn; aur, keer, neer, küür, aer, naer, vurr; hais, raas, pais, seis, kius, tõus, mäss, maks, peks, lõks, jook, lonks, konks, kops, kriips, komps, luts, suits, kalts, tants, närts, kortts; laast, paast, liist, juust, kirst; kaev, arv, kasv; auu, nõuu.

16. Tähendused kahesilbiliste 2. liigi kohta.

Ainuse nimetavas on tüvelõpust vokaalid *a, e, i, u* alati kadunud ja sõna selle pärast nimetavas muutes ühesilbiline 3-ndal järgul.

Kui tüvelõpuvokaali kadumise läbi sõna lõpule *j* saab, siis on *j* pika vokaali järel *e*-ks muutunud, näit. *soe sooja sooja* jne.; lühikese vokaali järel on *j*-i asemel *i* ja sõna on siis kahesilbiline 1-sel järgul, näit.

põhi (põhja põhja), lahi, tühi, ohi, nali, kali, neli, vili, väli, kari, hari, mari, sari, kiri, ori, kuri, nuri, turi, asi, kosi; — veli (velje velje), puri; — ahi (ahju ahju), kahi, vali, vari, kiri, puri. —

Tähele panna! kabi (kabja kapja), lubi, padi, hudi.

Kui tüvelõpuvokaali kadumise läbi tüvelõpule *kl, pl, tl, kr, pr, tr* ehk *tv* saab, siis on nimetavas muutes *k, p, t* asemel *g, b, d*, mõni kord aga ka *ge, be, de*, näit.

sõber (sõbra sõpra), vagl ehk vagel, vigl ehk vigel, rubl ehk rubel, kabl ehk kabel, mägr, naber, kibr, kobr, ader, keder, nõder, põder, oder, tuder, ladv, ridv, lõdev; — teder (tedre tetre); ägel (ägli äkli); — vedr (vedru vetru), libl.

Nagu sõna *lukk* (r-ne näitus) muutub ka hulk mitmesilbilisi sõnu, millel sõna lõpus *-dik*, *-lik*, *-mik*, *-nik*, *-pik*, *-rik*, *-tik*, *-stik*, *-vik*, *-mang* on, näit. *kasvandik* (*kasvandiku kasvandikku*, paljuse osast. *kasvandikkusid* ehk *kasvandikka*), *alandlik*, *aeglik*, *asemik*, *elanik*, *kanarpik*, *hämariik*, *põletik*, *kuristik*, *olevik*; *kubermang* (*kubermangu kubermangu*, palj. osast. ainult *kubermangusid*).

Tähele panna! Ain. nimetavas tuleb kõigis sarnastes sõnades üksainus *k* kirjutada.

Tähele panna! Sõnadel *nõuu*, *auu* on kõigis kaasustes *uu*.

Ainuse osastavast on vana muutelõpp *-da* kadunud, näit. *lukku* (enne *lukkuda*), *laulu* (enne *lauluda*).

Ainuse sisseütlev on ainuse osastavaga üht moodi, näit. *lukku*, *laulu*, ehk sisseütlevas liidetakse ain. omastava otsa lõpp *-sse*! *lukusse*, *laulusse*.

Paljuse omastavas liitub ainuse osastava otsa palj. märk *-de*. Tüvi on 3-ndal järgul; näit. *lukkude*, *laulude*. Sõnad, millel pika vokaali järel *la*, *na*, *ra*, ehk lühikese järel *ksa*, *tsa*, võivad tüvelõpuvokaali *a* ka kaotada. Siis on *la*, *na*, *ra* sõnadel tüvi 2-sel järgul, *ksa*, *tsa* sõnadel 3-ndal järgul ja palj. märgiks on *te*, näit. *nael* (*naelade* ehk *naelte*), *kael*, *pael*, *nõel*; *hein*, *sein*, *õun*; *kaer*, *koer*; *vits* (*vitsade* ehk *vitste*), *oks*, *mets*, *ots*, *saks* (ainult *sakste*).

Paljuse osastavas võib kõigil selle liigi sõnadel lõpus *si-d* seista. — Pääle selle võib paljuse osastavas olla:

a-sõnadel: *r*. *u*, kui sõna *r*-ses silbis *a*, *e*, *i*, *õ* on, näit. *jalg* (*jala jalgu*), *leib* (*leiva leibu*), *vill* (*villa villu*), *kõrv* (*kõrva kõrvu*).

2. *e*, kui sõna 1-ses silbis *o*, *u* on, näit. **oks** (*oksa okse*), **must** (*musta muste*).

3. *i*, kui sõna 1-ses silbis *e*, *i*, *ä*, *ö*, *ü* on, näit. **vend** (*venna vendi*), **sil**m (*silma silmi*), **päev** (*päeva päevi*), **pöör** (*pööra pööri*), **külm** (*külma külmi*).

e-sõnadel *i*: **joon** (*joone jooni*).

i-sõnadel *a*: **palk** (*palgi palka*).

u-sõnadel ainult *u*-si-d: **põld** (*põllu põldusid*).

3. näitus : keel.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>keel</i>	<i>keele-d</i>
Omastav	<i>keele</i>	<i>keel-te</i>
Osastav	<i>keel-t</i>	<i>keel-i</i>
Sisseütlev	<i>keele</i> ehk <i>keele-sse</i>	<i>keel-te-sse</i> ehk <i>keel-i-sse</i>

Nõnda muutuvad : **hää**l, **luu**l, **meel**, **noo**l, **hoo**l, **po**ol, **soo**l, **tu**ul, **hu**ul, **jo**on, **ka**an, **kü**ün, **la**an, **lä**än, **ni**in, **so**on, **ä**är, **hi**ir, **ju**ur, **ka**ar, **ki**ir, **ko**or, **no**or, **sa**ar, **sä**är, **su**ur, **ve**er.

Tähele panna! 1) **köis** (*köie köit köide köied köite köisi köitesse* ehk *köisisse*). Niisama : **hiis**, **kuus**, **õis**, **põis**, **reis**, **täis**, **uus**, **viis**.

2) **üks** (*ühe üht ühte ühed ühede* ehk *ühtede ühesid* ehk *ühtesid ühedesse* ehk *ühtedesse*). Niisama : **kaks**.

3) **kaas** (*kaane kaant kaande kaaned kaante kaasi kaantesse*). Niisama : **küüs**, **laas**, **lääs**.

4) **pars** (*parre part parde parred parte parsi partesse* ehk *parsisse*). Niisama **õrs**, **tõrs**, **vars**, **hirs**, **kõrs**.

5) **leem** (*leeme leent leeme leemed leente leemi leentesse*).

6) *mees* (*mehe meest mehesse mehed meeste mehi meestesse*).

7) *uks* (*ukse ust ukse* ehk *uksesse ukсед uste uksti ustesse* e. *uksisse*).

8) *laps* (*lapse last lapsesse lapsed laste lapsi lastesse* e. *lapsisse*)

17. Kahesilbiliste 3. liik.

1. näitus: *pere*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>pere</i>	<i>pere-d</i>
Omastav	<i>pere</i>	<i>pere-de</i>
Osastav	<i>pere-t</i>	<i>pere-si-d</i>
Sisseütlev	<i>pere-sse</i>	<i>pere-de-sse</i>

Nõnda muutuvad: *ime, jume, kere, kõne, mure, pale, pide, rahe, vahe, vale, vene, võre, õue* ja mõni teine sõna.

2. näitus: *kate*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>kate</i>	<i>katte-d</i>
Omastav	<i>katte</i>	<i>kate-te</i>
Osastav	<i>kate-t</i>	<i>katte-i-d</i>
Sisseütlev	<i>katte-sse</i>	<i>kate-te-sse</i>

Nõnda muutuvad: *kaeve* (*kaebe*); *tarve* (*tarbe*); *riie* (*riide*): *haue, niue, püüe, sõue, hüüe, võie*; *kolle* (*kolde*); *luule* (*luulde*); *vanne* (*vande*), *anne, tunne*; *kääne* (*käände*); *murre* (*murde*), *purre*; *keere* (*keerde*), *määre, pööre*; — *pale* (*palge*); — *raibe* (*raipe*), *loobe, rööbe*; — *muude* (*muute*), *keede, laide, liide, oode, saade, süüde, teade, vaade, välde, kurde*; *ehe* (*ehte*);

läige (läike), liige, lõige, põige, tuige, tõlge, pilge; mähe (mähke); — hüpe (hüppe), tope; — kate (katte), küte, läte, pete, võte; — tõke (tõkke), äke, ike, lõke, lüke, rake, rike.

3. näitus: *palve*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>palve</i>	<i>palve-d</i>
Omastav	<i>palve</i>	<i>palve-te</i>
Osastav	<i>palve-t</i>	<i>palve-i-d</i>
Sisseütlev	<i>palve-sse</i>	<i>palve-te-sse</i> ehk <i>palv-i-sse</i>

Nõnda muutuvad, näit. seade (seade), neede, toode; alge; lange; kütke, katke; luule, voole; aime, räime, sõime, taime; hoone, aine, eine, laine, vääne; määre; lause, paise, pääse, tõuse, mässe, okse; katse, kutse, kaitse, maitse, õitse, suitse; kaste, oste, piste, tõste, kiuste, mõiste, puiste, pääste, rooste; kaeve; talve, valve, arve; lõuna.

4. näitus: *rikas*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>rikas</i>	<i>rikka-d</i>
Omastav	<i>rikka</i>	<i>rikas-te</i>
Osastav	<i>rikas-t</i>	<i>rikka-i-d</i>
Sisseütlev	<i>rikka-sse</i>	<i>rikas-te-sse</i>

Näitused I: teivas (teiba); lammas (lamba), hammas, sammas; turvas (turba), varvas; — kallas (kalda); kinnas (kinda); varras (varda), ärras, parras; — varas (varga); — kubjas (kupja); — kaigas (kaika), laegas, roigas, tüügas, roigas; okas (okka); kõlgas (kõlka); kungas (kunka), rüngas; urgas (urka); — saabas (saapa), kääbas, koobas, roobas; pilbas (pilpa); habras (hapra); — mätas (mätta), ratas; puhas (puhta); — tõrges (tõrke); — rukis (rukki).

II: kangas (kanga), rõngas; paljas, valjas; kotkas (kotka); Toomas; pahmas; narmas, parmas; oinas, säinas, tainas; võõras; põõsas; kapsas; pörsas; kitsas; taltsas; kartsas; räästas; taevas; rahvas; — helmes; õõnes; hernes; toores; — kallis; kaunis; naeris; — ainus.

Tähele panna! *kohus kohtu kohut koh-
tusse kohtud kohtute kohtuid kohtutesse.*

5. näitus: *sammal*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>sammal</i>	<i>sambla-d</i>
Omastav	<i>sambla</i>	<i>sammal-te</i>
Osastav	<i>sammal-t</i>	<i>sambla-i-d</i>
Sisseütlev	<i>sambla-sse</i>	<i>sammal-te-sse</i>

Näitused.

I. vemmal (vembla); pannal (pandla); peial (peigla); tungal (tungla); kukal (kukla); pakal; küünal (küünla), koonal; katal (katla); pastal (pastla); aken (akna); peenar (peenra); pipar (pipra); tatar (tatra); vaher (vahtra), aher; hoolas (hoolsa), voolas; valvas (valvsa); õnnis (õndsa), sünnis; jõudus (jõudsa), moodus; aegus (aegsa); kuulus (kuulsa); rõõmus (rõõmsa), võimus; ainus (ainsa); hõlbus (hõlpsa).

II. kannel (kandle); kanne (kandme); liige (liikme); mähe (mähkme), pühe; kuule (kuulme); riise (riisme), tõuse; ripse (ripsme); seitse (seitsme); kõide (kõitme), juhe (juhtme), aste (astme), iste, kaste, piste; võti (võtme); mitu (mitme mitmet ja mitu); seeme (seemne); kümme (kümne); tütar (tütre).

neitsit (neitsi).

kukur (kukru), nutur (nutru); pisut (pisku).

Tähele panna! Kõigil 3-nda liigi kahe-silbilistel on ain. nimetavas ja osastavas, palj. omastavas, sisseütlevas jne. 2. järk, ain. omastavas, sisseütlevas jne. ja palj. nimetavas ja osastavas 3. järk. Ainult *pere*-taolistel sõnadel on kõigis kaasustes 1-ne järk. Ainuse osastavas on muutelõpp *-t*, palj. omastavas jne. palj. märk *-te*; mõlemad liituvad ainuse nimetava otsa. Paljuse osastavas on palj. märk *-i*, ainult *pere*-taolistel *-si*. Paljuse märgi *-i*- eest võib *e* kaduda.

18. Kahesilbiliste 4. liik.

1. näitus: *piiga*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>piiga</i>	<i>piiga-d</i>
Omastav	<i>piiga</i>	<i>piiga-de</i>
Osastav	<i>piiga-t</i>	<i>piiga-si-d</i>
Sisseütlev	<i>piiga-sse</i>	<i>piiga-de-sse</i>

Nõnda muutuvad: neiu, küpse, tubli, herra, kassa, komma, manna, proua, roosa, summa, juuni, juuli, kohvi, kummi, kroonu jne. — Maade, linnade, jõgede jne. nimed, näit. Volga, Hiina, Narva, Riia, Rooma, Tüüna, Leedu jne. — Loomade nimed: kutsa, kiisu, kutsu jne. — Meesterahvaste nimed: Kusta, Aadu, Juku, Miku, Uku, Villu jne. — Naisterahvaste nimed: Eeva, Leena, Liisa, Saara, Anna, Anni, Leeni, Kadri, Tiiu, Viuu jne.

2. näitus: *aasta*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>aasta</i>	<i>aasta-d</i>
Omastav	<i>aasta</i>	<i>aasta-te</i>
Osastav	<i>aasta-t</i>	<i>aasta-i-d</i>
Sisseütlev	<i>aasta-sse</i>	<i>aasta-te-sse</i>

Nõnda muutuvad: priske, kätki, õhtu; haige, ahne, helde, julge, kange, karske, kauge, karme; kerge, kõrge, lahke, niiske, õige, pehme, raske, rohke, selge, sirge, sitke, terve, uhke, valge, vänge, värske, väike, vinge; — voodi, pärli, veski; — põrgu, talgu; — reede, preili; — nääri; neitsi; tasku. — Maade ja linnade nimed: Kreeka, Kreeta, Pihkva, Paide, Eesti, Pärnu, Tartu jne. Meeste- ja naisterahvaste nimed: Vanka, Maarja, Marta, Salme jne.

Tähele panna! Sõnad 1-se näituse all on 2. järgul, 2. näituse all 3. järgul. Tüvi on muutmata. Ainuse osastavas on kõigil sõnadel muutelõpp *-t*. Paljuse omastavas ja osastavas on 1. näituse all olevates sõnades *-de* ja *si-d*, 2. näituse all olevates sõnades *-te* ja *-i-d*.

19. Kolme- ja mitmesilbilised tüved.

Näitus: õpetaja.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>õpetaja</i>	<i>õpetaja-d</i>
Omastav	<i>õpetaja</i>	<i>õpetaja-te</i>
Osastav	<i>õpetaja-t</i>	<i>õpetaja-i-d</i>
Sisseütlev	<i>õpetaja-sse</i>	<i>õpetaja-te-sse</i>

Nõnda muutuvad:

1. Lühendamata mitmesilbilised, näit.:

leinaja, kannataja, kumardaja jne.; Lihula, maanala, põhjala, toonela, kaheksa, üheksa, maleva; Austria, Belgia, geograafia, grammatika, Itaalia, tehnoloogia jne.; kevade; alasi, vikati, kõvasi; hommiku, kuivetu jne.

2. Lühendatud kolmesilbilised :

a - sõnad :

a) isand (isanda), emand, põrmand ; heering, kasak, kasuk, kurik, lusik ; nädal, hädal, Jumal, kaval, madal, räbal, rumal, humal, vedel, sadul, sibul ; sadam, vanem, ilusam jne. ; kasin, pagan, helin, kahin, kähin, kärin, kihin, latern ; kübar, hämar, kähär, kobar, kodar, sagar, sõsar, udar, vasar, kõver, kidur, põdur ; ilus, elus, auus, ladus, lõbus, magus, mõnus, nägus, tulus, valus, rammus, vilets, aabits, kammitš, uulits ; Maret ; tänav, igav, lihav, odav, palav, sügav jne.

b) kolmas (kolmanda), neljas, viies, kuues, seitsmes, kaheksas, üheksas, kümnes, sajas.

d) kibe (kibeda), krõbe, libe, nobe, hõbe, kade, pude, äge, lage, lige, mage, sage, sõge, tige, jahe, lahe, mahe, muhe, tahe, tihe, vahe ; hale, jäle, jõle, kale, kole, kõle, sale, sile, vile, väle ; jâme, jume, kume, pime, sume, tume ; ere, kare, käre, kore, mure, sõre, tore ; tüse ; — ligi, lähi, lühi.

e) kindel (kindla) : astel, hiigel, kahtel, pähkel jne.

e - sõnad :

a) Tähele panna ! tuhat (tuhande tuhat tuhandesse jne. tuhanded tuhandete tuhandid).

b) Tähele panna ! varem (vareme varet varemesse varemend varemete varemid) ; — ase (aseme aset asemesse asemend asemete asemid) : habe, ebe, ige, lade, säde, side, vare jne., naksuti, tilguti jne.

d) Tähele panna ! süda (südame südant südamesse südamed südamete südamid).

i - sõnad :

a) veerand (veerandi) : kaevand, lõuend, porgand, Viljand (ja Viljandi), heerold ; kviitung, rehnung, hertsog ; päiuk ; redel, kabel, orel, pudel, sedel, kaanal, kaamel, tunnel, viiul ; kindral, konsul ; sõnum, eksam ; miljon, sultan, tragun, tiivan, kalkun ; kanep, sinep ; paber, klaver, vader, altar, kärner, korter, kutsar, marmor, inspektor ; pliats ; amet, komet, minut, pilet, prohvet ; alev.

b) tempel (templi) : apostel, haavel, epistel, eesel, ingel, kahvel, kartuhvel, Kaarel, koppel, mantel, Mihkel, mööbel, muskel, peegel, tahvel jne. ; jääger, apteeker, aader, jünger, kalender, kamber, keiser, kelder, klooster, korter, köster, tohter, vanker jne.

u - sõnad :

a) lahing (lahingu), laeng, leping, telling ; kuusik, minek, panek, tulek, olek, isik, jooksik, laulik, liblik ; kamal ; kasarm ; raamat.

b) kangur (kangru), ankur, junkur, lonkur ; nahkur, suhkur.

3. - ma - sõnad :

armetu (armetuma), alatu, määratu, põhjatu, vallatu, üleannetu, keeletu, õnnetu, kärsitu, jalutu, auutu, väeti jne.

4. - sa - sõnad :

(-sa kaob alati) : aganas (agana), labidas, sipelgas, heeringas, kuningas, elajas, harakas, kent-sakas, karikas, sibulas jne.

5. - se - sõnad :

oras (orase orast oraste orasid), teras, vares, petis, sõrmus, lojus, matus, madrus, matus, vastus, karjus, lõhmus, vanus.

Tähele panna! juuks (juukse juust juuksesse juuksed juuste juuksid juustesse). — teadus (teaduse teadust teaduste teadusi), tervis, haigus, kõlbatus, argtus, leikus, vaprus jne. härmates, hapatis, alandus, haledus jne. usaldamatus, hoolimatus, väsimatus jne.

6. -ne-sõnad:

a) Tähele panna! naine (naise naist naisesse naised naiste naisi), jäine, luine, maine, õine, päine, puine, teine.

b) vaene (vaese vaest vaeste vaesid): jääne, kuune, luune, maane, õöne, puune jne.

d) Tähele panna! vaikne (vaikse vaigist ja vaikset vaiksesse vaiksed vaigiste ja vaiksete vaiksud): aidne, aegne, haudne,äärne, eilne, kuldne jne.

e) linane (linase linast linaste linasid): kohane, mudane, omane, pahane, punane, rebane, sulane jne.; karjane, eilane, karvane, kollane, tuulene, viiene, patune jne.; aastane, lõunane, kastene, juuksene.

g) mesilane (mesilase mesilast mesilaste mesilasi): haruldane, kevadine, minevane, tulevane, aknakene, haiglane, abilane, haudlikane, ainumane, inimene, tegemine, herilane jne.

Tähele panna! Kõik kaasused sünnitatakse ainuse omastava järges. Ainuse osastava -t, paljuse -te ja -i ees kaob e. Paljuse osastav on rõhuga silbi järel muutelõpuga -d, rõhuta silbi järel ilma muutelõputa, näit. *linasid, inimesi*.

20. Omaduse sõna.

Kui omaduse sõna üksinda, ilma substantiivita, deklioneeritakse, siis ei ole omaduse sõna ja teiste nimesõnade deklioneerimise vahel mingit vahet. Kui aga omaduse sõna substantiiviga ühendatud on, siis muutub omaduse sõna järgmiselt :

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>usin õppija</i>	<i>usinad õppijad</i>
Omastav	<i>usina õppija</i>	<i>usinate õppijate</i>
Sihitav	<i>usin õppija</i> ehk <i>usina õppija</i>	<i>usinad õppijad</i>
Osastav	<i>usinat õppijat</i>	<i>usinaid õppijaid</i>
Sisseütlev	<i>usinasse õppijasse</i>	<i>usinateesse õppijatesse</i> e. <i>usinaisse õppijaisse</i>
Seesütlev	<i>usinas õppijas</i>	<i>usinate õppijates</i> e. <i>usinais õppijais</i>
Seestütlev	<i>usinast õppijast</i>	<i>usinatest õppijatest</i> e. <i>usinaist õppijaist</i>
Alaleütlev	<i>usinal õppijal</i>	<i>usinatele õppijatele</i> e. <i>usinaile õppijaile</i>
Alalütlev	<i>usinale õppijale</i>	<i>usinatele õppijatele</i> e. <i>usinaile õppijail</i>
Alaltütlev	<i>usinalt õppijalt</i>	<i>usinatele õppijatele</i> e. <i>usinaile õppijailt</i>
Ilmaütlev	<i>usina õppijata</i>	<i>usinate õppijateta</i>
Kaasaütlev	<i>usina õppijaga</i>	<i>usinate õppijatega</i>
Rajav	<i>usina õppijani</i>	<i>usinate õppijateni</i>
Saav	<i>usinaks õppijaks</i>	<i>usinateks õppijateks</i>
Olev	<i>usina õppijana</i>	<i>usinate õppijatena</i>

Nagu sellest näitusest selgub, jääb omaduse sõna, kui ta asjasõnaga ühendatud on, ilmaütlevas, kaasaütlevas, rajavas ja olevas muudetes, nii hästi ainuses kui paljuses ilma muutelõputa. Paljuses saab omaduse sõna nimetatud muudetes ainult

palj. märgid *de* ehk *te* tüve otsa. Paljuse sise-
mise ja välimise ruumi muudetes võib 1) omaduse
ja asjasõnal mõlematel palj. märk *-te* olla, 2) mõle-
matel võib palj. märk *-i* olla, 3) omaduse sõnal
võib palj. märk *-te* ja asjasõnal palj. märk *-i* olla
ja 4) ümberpööratud, omaduse sõnal *-i* ja asja-
sõnal *-te* olla.

Omaduse sõnadel on kolm võrdluse astet:

1) **algaste**, näit. *jäme, ilus, suur*.

2) **võrdlev aste**, näit. *jämedam, ilusam, suurem*.

Tähele panna! Võrdleva aste lõpp on *m* (enne *mpi*), mis sõna kinniseks teeb, selle pärast on sõnad võrdlevas astes paindunud, näit. *kõrk, kõrgim*.

Tähele panna! Teise liigi kahesilbilistel *-a* ja *-u* tüvedel on tüvelõpud *-a* ja *-u* võrdleva aste tundemärgi *-m* ees *e*-ks muutunud: *kuri* (t. *kurja*) *kurjem*, *vali* (t. *valju*) *valjem*. Niisama ka mitmed 1. liigi kahesilbilised, näit. *kõva kõvem, paha pahem, vana vanem*.

3) **Üliaste**, näit. *kõige jämedam*. Üliaste sünnitamiseks tarvitatakse sõna *kõige* ja võrreldava sõna võrdlevat astet.

Tähele panna! Sõnal *hää* on võrdlemise asted: *parem, kõige parem; palju — enam, kõige enam; lühikene — lühem; õhukene — õhem; peenikene — peenem; pisikene — pisem*.

21. Arvusõna.

Arvusõnad on: 1) põhiarvud, 2) kordarvud, 3) murdarvud.

a) Lihtarvusõnad.

Põhiarvud.

Kordarvud.

1. üks (ühe üht ühte ehk ühesse ühed ühede e. ühtede ühesid e. ühtesid)	esimene (esimese jne.)
2. kaks (kahe jne. nagu üks)	teine (teise jne.)
3. kolm (kolme kolme kolme kolmed kolmede kolmi)	kolmas (kolmanda jne.)
4. neli (nelja nelja nelja neljad neljade neljasid)	neljas (neljanda jne.)
5. viis (viie viit viide viied viite viisi)	viies (viienda jne.)
6. kuus (kuue jne. nagu viis)	kuues (kuuenda jne.)
7. seitse (seitsme seitset seitsmesse seitsmed seitsmete seitsmid)	seitsmes (seitsmenda jne.)
8. kaheksa (kaheksa kaheksat kaheksasse kaheksad kaheksate kaheksaid jne.)	kaheksas (kaheksanda j.)
9. üheksa (üheksa jne. vaata kaheksa)	üheksas (üheksanda jne.)
10. kümme (kümne kümment kümnesse kümned kümnete kümneid)	kümnes (kümnnenda jne.)
100. sada (saa ehk saja sada saasse ehk sajasse sadade sadasia)	sajas (sajanda jne.)

1000. tuhat (tuhande tuhat tuhandesse tuhandet tuhandete tuhandid).	tuhandes (tuhandese tuhandest tuhandesesse tuhandeste tuhandesi
1.000.000. miljon (miljoni miljonit jne.).	miljones (miljonese jne.).

b) kokkupandud arvusõnad.

Arvud 11—19.

11. üksteistkümmet	ühesteistkümmes
12. kaksteistkümmet	kahesteistkümmes
13. kolmeteistkümmet	kolmasteistkümmes
14. neliteistkümmet	neljasteistkümmes
15. viisteistkümmet	viisteistkümmes
16. kuusteistkümmet	kuusteistkümmes
17. seitseteistkümmet	seitsmeteistkümmes
18. kaheksateistkümmet	kaheksasteistkümmes
19. üheksateistkümmet	üheksasteistkümmes

Terved kümned, sajad, tuhanded jne.

20. kakskümmet	kaheskümmes
30. kolmkümmet	kolmaskümmes
40. nelikümmet	neljaskümmes
50. viiskümmet	viieskümmes
60. kuuskümmet	kuueskümmes
70. seitsekümmet	seitsmeskümmes
80. kaheksakümmet	kaheksaskümmes
90. üheksakümmet	üheksaskümmes
200. kakssada	kahessajas
300. kolmsada	kolmassajas
400. nelisada	neljassajas
2000. kakstuhat	kahestuhandes
3000. kolmtuhat	kolmastuhandes
4000. nelituhat	neljastuhandes jne.

Tervete kümnete, sadade, tuhandete vahel seisvad arvud.

21. <i>kakskümmend üks</i>	<i>kakskümnes esimene</i>
22. <i>kakskümmend kaks</i>	<i>kaheksümnes teine</i>
23. <i>kakskümmend kolm</i>	<i>kaheksümnes kolmas</i>
31. <i>kolmkümmend üks</i>	<i>kolmaskümnes esimene</i>
92. <i>üheksakümmend kaks</i>	<i>üheksaskümnes teine</i>

Tähele panna! Kokkupandud põhiarvudel muutub viimane osa nagu lihtpõhiarvusõna, eelseisvad — nagu asjasõnaga ühendatud omaduseõnad. Sõna *teist* jääb muutmata, näit. 15. *viisteistkümmend viieteistkümmne viitteistkümmend viieleistkümmnele viieteistkümmnega* jne. — 748. *seitset sada nelikümmend kaheksa, seitsmesaja neljakümne kaheksa, seitsetsada neljakümmend kaheksat, seitsmesajale neljalekümmnele kaheksale, seitsmessesajasse neljakümnesse kaheksasse, seitsmesaja neljakümne kaheksaga* jne.

Kokkupandud kordarvudel muutub viimane osa nagu lihtkordarvusõna, eelseisvad on ainult nimetavas kordarvulised, kõigis teistes ainuse ja paljuse kaasustes jäävad nad põhiarvude ainuse omastavasse, näit. *viieteistkümmnes viieteistkümnenda viieteistkümnendat viieteistkümnendale viieteistkümnendaga*. — *Seitsmessajas neljaskümnes kaheksas, seitsmesaja neljakümne kaheksanda, seitsmesaja neljakümne kaheksandat* jne.

Murdarvud.

Murdarvud on: $\frac{1}{2}$ *pool*, $\frac{1}{3}$ *üks kolmandik*, $\frac{2}{3}$ *kaks kolmandikku*, $\frac{1}{4}$ *üks neljandik* ehk *veerand*, $\frac{2}{4}$ *kaks neljandikku* ehk *veerandit* jne., $\frac{1}{5}$ *üks viiendik*, $\frac{1}{10}$ *üks kümnendik*, $\frac{8}{20}$ *kaheksa kahekümnendikku* jne. Murdarvusid muudetakse nagu ühendatud omaduse ja asja sõnu: *viis kuuendikku*,

viie kuuendiku, viit kuuendikku, viide kuuendikku, viies kuuendikus, viie kuuendikuga, viie kuuendikuta, viieks kuuendikuks jne.

22. Asesõnad.

I. Isikulised asesõnad: *mina, ma; sina, sa; tema, ta.*

Ainus.

Nimetav	<i>mina, ma</i>	<i>sina, sa</i>	<i>tema, ta</i>
Omastav	<i>minu, mu</i>	<i>sinu, su</i>	<i>tema, ta</i>
Osastav	<i>mind</i>	<i>sind</i>	<i>teda</i>
Sisseütlev	<i>minusse</i>	<i>sinusse</i>	<i>temasse</i>
Seesütlev	<i>minus</i>	<i>sinus</i>	<i>temas</i>
Seestütlev	<i>minust</i>	<i>sinust</i>	<i>temast</i>
Alaleütlev	<i>minule, mulle</i>	<i>sinule, sulle</i>	<i>temale, talle</i>
Alalütlev	<i>minul, mul</i>	<i>sinul, sul</i>	<i>temal, tal</i>
Alaltütlev	<i>minult, mult</i>	<i>sinult, sult</i>	<i>temalt, talt</i>
Ilmaütlev	<i>minuta</i>	<i>sinuta</i>	<i>temata</i>
Kaasaütlev	<i>minuga</i>	<i>sinuga</i>	<i>temaga</i>
Rajav	<i>minuni</i>	<i>sinuni</i>	<i>temani</i>
Saav	<i>minuks</i>	<i>sinuks</i>	<i>temaks</i>

Paljus.

Nimetav	<i>meie, me</i>	<i>teie, te</i>	<i>nemad, nad</i>
Omastav	<i>meie</i>	<i>teie</i>	<i>nende</i>
Osastav	<i>meid</i>	<i>teid</i>	<i>neid</i>
Sisseütlev	<i>meisse</i>	<i>teisse</i>	<i>nendesse, neisse</i>
Seesütlev	<i>meis</i>	<i>teis</i>	<i>nendes, neis</i>
Seestütlev	<i>meist</i>	<i>teist</i>	<i>nendest, neist</i>
Alaleütlev	<i>meile</i>	<i>teile</i>	<i>nendele, nelle</i>
Alalütlev	<i>meil</i>	<i>teil</i>	<i>nendel, neil</i>
Alaltütlev	<i>meilt</i>	<i>teilt</i>	<i>nendelt, neilt</i>
Ilmaütlev	<i>meieta</i>	<i>teieta</i>	<i>nendeta</i>
Kaasaütlev	<i>meiega</i>	<i>teiega</i>	<i>nendega</i>
Rajav	<i>meieni</i>	<i>teieni</i>	<i>nendeni</i>
Saav	<i>meieks</i>	<i>teieks</i>	<i>nendeks</i>

Lühikesi vormisid *ma, mu, mulle, sa, ta* jne. tarvitatakse, kui need sõnad ilma lauserõhuta on, näit. *ma lugesin, aga ei kirjutanud; mina lugesin.*

II, Enesekohalised asesõnad: *ise, oma.*

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>ise</i>	<i>ise</i>
Omastav	<i>enese</i>	<i>eneste</i>
Osastav	<i>ennast</i>	<i>endid</i>
Sisseütlev	<i>enesesse</i>	<i>enestesse jne.</i>

Oma (vaata p. 13).

III. Näitavad asesõnad: *see, see sinane, niisugune, säärane, see sama.*

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>see</i> ja <i>see</i>	<i>need</i> ja <i>need</i>
Omastav	<i>selle</i>	<i>nende</i>
Osastav	<i>seda</i>	<i>neid</i>
Sisseütlev	<i>sellesse</i>	<i>nendesse, neisse</i>
Seesütlev	<i>selles, ses</i>	<i>nendes, neis</i>
Seestütlev	<i>sellest, sest</i>	<i>nendest, neist</i>
Alaleütlev	<i>sellele</i>	<i>nendele, neile</i>
Alalütlev	<i>sellel, sel</i>	<i>nendel, neil</i>
Alaltütlev	<i>sellelt, selt</i>	<i>nendelt, neilt</i>
Ilmaütlev	<i>selleta</i>	<i>nendeta</i>
Kaasaütlev	<i>sellega</i>	<i>nendega</i>
Rajav	<i>selleni, seni</i>	<i>nendeni</i>
Saav	<i>selleks, seks</i>	<i>nendeks</i>
Olev	<i>sellena</i>	<i>nendena</i>

Asjasõnades *see sinane, see sama* muutuvad mõlemad pooled, näit. *see sinane, selle sinase, seda sinast, selles sinases, selle sinaseta* jne.

IV. Siduvad ja küsivad asesõnad: *kes, mis; missugune, määrane, kumb, emb kumb.*

Ainus ja paljus.

Nimetav	<i>kes ja kes</i>	<i>mis ja mis</i>
Omastav	<i>kelle</i>	<i>mille</i>
Sihitav	<i>kelle</i>	<i>mille ja mis</i>
Osastav	<i>keda</i>	<i>mida</i>
Sisseütlev	<i>kellesse</i>	<i>millesse</i>
Seesütlev	<i>kelles</i>	<i>milles</i>
Seestütlev	<i>kellest</i>	<i>millest</i>
Alaleütlev	<i>kellele</i>	<i>millele</i>
Alalütlev	<i>kellel</i>	<i>millel</i>
Alaltütlev	<i>kellelt</i>	<i>millelt</i>
Ilmaütlev	<i>kelleta</i>	<i>milleta</i>
Kaasaütlev	<i>kellega</i>	<i>millega</i>
Rajav	<i>kelleni</i>	<i>milleni</i>
Saav	<i>kelleks</i>	<i>milleks</i>
Olev	<i>kellena</i>	<i>millena</i>

Sõnas *missugune* jääb esimene osa *mis* ilma muutmata, näit. *missugune, missuguse, missugust* jne.

Kumb ja *emb kumb* deklioneeritakse nagu 2. liigi kahesilbilised, näit. *kumb kumma kumba* jne. Sõna *emb* jääb muutmata.

V. Umbarvulised asesõnad on *iga* (*iga iga iga* p. 13, n. 1), *iga üks, üks, ei ükski, muu, mitu* (*mitme mitu mitmesse* jne.), *mõningas, mingisugune, keegi* (muutub nagu sõna *kes, gi* liitub muutelõpu otsa: *keegi kellegi kedagi kellessegi kellekski* jne.), *miski* (v. *keegi*), *mõni* (*mõne mõnda mõnesse* jne.), *kõik* (*kõige kõike* jne.).

23. Ajasõna üleüldse.

Ajasõnade jaotamine. Ajasõnad on 1. sihilised (г. переходный), näit. *palun, kirjutan*; 2. sihita (г. непереходный), näit. *seisan, magan*.

Sihilised ajasõnad on kolmesugused: 1) **objekt-ajasõnad** (sihtasjalised г. действительного залога), millel miski asi ehk olevus objektiks (sihituseks) on, näit. *loen raamatut*; 2) **enesekohased ajasõnad** (г. возвратный), mille subjekt (alus, подлежащее) ühtlasi ka objekt (sihitus) on, näit. *pesen ennast*; 3) **vastastikused ajasõnad** (г. взаимный), mille tegevus kahe objekti päale vastastikku mõjub, näit. *võitlevad teine teisega*.

Sihita ajasõnade hulka tulevad arvata ka **abi-ajasõnad** (г. вспомогательный) *olema* ja *saama*. Abiajasõnadena tarvitatakse ka ajasõnu *võima*, *tohtima*, *tahtma*, *hakkama*, *pidama* jne.

Ajasõnade konjugeerimise juures on tarvis tähele panna:

I. **Kõne** (oratio, рѣчь) ja nimelt:

a) **Otsekohene kõne** (прямая рѣчь), mis ütleb, et keegi tõeste (mitte ainult kuulujutu järele) midagi teeb ehk mitte ei tee; näit. *tema palub, tema ei palu*.

b) **Ebakohene kõne** (косвенная рѣчь), mis ütleb, et keegi ainult kuulu jutu järele midagi tegevat, ehk mitte ei tegevat, näit. *tema paluvat, tema ei paluvat*.

d) **Jaatav kõne** (утвердительная рѣчь) ütleb, et keegi midagi kas tõeste või ainult kuulu jutu järele teeb: *tema palub, tema paluvat*.

e) **Eitav kõne** (отрицательная рѣчь), ütleb, et seda ei tehta, mida ajasõna tähendab: *tema ei palu, tema ei paluvat*.

II. **Tegevik ja tehtavik** ja nimelt:

a) **Tegevik** (действительный залог) ütleb, et subjekt midagi teeb ehk ei tee: *tema palub, tema ei palu*.

b) **Tehtavik** (страдательный залог) ütleb, et midagi tehakse ehk ei tehta: *teda palutakse, teda ei palutavat*. Tehtavikus on subjekt sihitavas muutes.

III. **Kõneviisid** (наклонение):

a) **Kindel kõneviis** (изъявительное наклонение), ütleb, et keegi kindlaste midagi teeb ehk ei tee: *tema palub, tema ei palu*.

b) **Kahtlev kõneviis** (сослагательное наклонение) ütleb, et tegu, millest kõneldakse, kahtlane on: *mina paluksin*.

c) **Sooviv kõneviis** (желательное наклонение) avaldab soovi, et midagi saaks tehtud: *palugu*.

d) **Käskiv kõneviis** (повелительное наклонение) annab käsku midagi teha: *palu, palugu*.

e) **Nimetav kõneviis** nimetab ajasõnalist omadust ehk tegu ja nimelt:

A) **Kesksõna** (причастие), mis aega ja ajasõnalist omadust ehk tegijat nimetab. Kesksõna on:

1. **Oleviku kesksõna**: *paluv, palutav*.
2. **Mineviku kesksõna**: *palunud, palutud*.
3. **Tegija - sõna**: *paluja*.

B) **Ajasõnaline tegusõna** (отглагольное существительное), mis neljasugune on:

1. **teigusõna**: *paluda*.
2. **teigusõna**: *paludes*.
3. **teigusõna**: *paluma, palutama*.
4. **teigusõna**: *palumine*.

IV. **Arv** (число) ja nimelt:

1. **ainus** (единственное ч.): *palun*.
2. **paljus** (множественное ч.): *palume*.

V. **Isikud** (лицо) ja nimelt:

1. **isik** (первое л.): *mina palun, meie palume.*

2. **isik** (второе л.): *sina palud, teie palute.*

3. **isik** (третье л.): *tema palub, nemad paluvad.*

Isiku muutelõpud on:

Ainuses:

1. isik *-n*

2. isik *-d*

3. isik *-b*

Paljuses:

-me

-te

-vad

Minevikus puudub 3. ainuse isikul muutelõpp.

VI. **Ajad** (время). Aeg on kahesugune:

A. **Kestev aeg.**

1. **Olevik** (настоящее время): *mina palun.*

2. **Tulevik** (будущее время): *mina palun.*

B. **Möödaläinud aeg.**

3. **Minevik**, mis kolmesugune on:

a) **Lihtminevik** (прошедшее несовершенное время): *mina palusin.*

b) **Täisminevik** (прошедшее совершенное время): *mina olen palunud.*

d) **Enneminetik** (давнопрошедшее время): *mina olin palunud.*

VII. **Konjugatsioonid.** Ajasõnad jagunevad viide konjugatsiooni ja nimelt:

1. **Ühesilbilised**, näit. *käima, saama, jooma.*

2. **Kahesilbiliste esimene liik**, näit. *elama.*

3. Kahesilbiliste teine liik, näit. *pakkuma*.
4. Kahesilbiliste kolmas liik, näit. *rändama*,
mõtlema.
5. Kahesilbiliste neljas liik, näit. *jahtuma*.
6. Kolme- ja mitmesilbilised, näit. *armastama*.

24. **Ajasõnade muutmine (konju- geerimine, спряжение).**

Ofsekohene jaatav kõne. Tegevik. Kindel kõneviis.

A. **Kestev aeg.**

Olevik.

Ainus.	Paljus.
1. isik <i>mina palu-n</i>	<i>meie palu-me</i>
2. isik <i>sina palu-d</i>	<i>teie palu-te</i>
3. isik <i>tema palu-b</i>	<i>nemad palu-vad</i>

Tähendus: Paljuse 1. isiku muutelõpp oli enne *-mme'*. Isiku-muutelõpud (*-n*, *-d*, *-b*, *-me* (**-mme'*), *-te*, *-vad*) astuvad otsekohe tüvelõputäishääle otsa, mis ise harilikult muutmata on jäänud. 3-ndal isikul ei ole õieti isiku lõppu; *-b* ja *-vad* olivad enne vanast oleviku tundemärgid, on aga praegusel ajal isikulõppudena tarvitavad.

Tulevik.

Tulevik on alati ja igas tükis oma välimise kuju poolest olevikuga üks ja seesama. Vahet teeb ainult tähendus, näit. *ma kirjutan praegu* (olevik), *ma kirjutan homme* (tulevik).

B. Mõõdaläinud aeg.

Lihtminevik.

Ainus.

Paljus.

1. isik	<i>palu-si n pan-i-n</i>	<i>palu-si-me pan-i-me</i>
2. isik	<i>palu-si-d pan-i-d</i>	<i>palu-si-te pan-i-te</i>
3. isik	<i>palu-s pan-i</i>	<i>palu-si-vad pan-i-vad</i>

Tä h e n d u s: Lihtminevikul on isiku-muuteloõpud needsamad, mis olevikul, aga 3. ainuse isik on ilma muuteloõputa. — Kindla kõneviisi lihtminevikul on kaks tundemärki: *-si* ja *-i*, mis aja-sõna tüve ja isiku-muuteloõpu vahele astuvad. Harilikult pruugitav mineviku tundemärk on *-si-*, mis tüvelõpu täishääle otsa astub, ilma et ta seda muudaks. — Mineviku tundemärk *-si-* on ainuse 3 isikus oma lõpuosa *-i* kaotanud.

Täisminevik.

Ainus.

Paljus.

1. isik	<i>mina olen</i>	} <i>palunud</i>	<i>meie oleme</i>	} <i>palunud</i>
2. isik	<i>sina oled</i>		<i>teie olete</i>	
3. isik	<i>tema on</i>		<i>nemad on</i>	

Täisminevikul ei ole ise oma kuju. Tema sünnitamiseks tarvitatakse abiajasõna *olen* ja muudetava ajasõna tegeviku mineviku kesksõna.

Enneminewik.

Ainus.

Paljus.

1. isik	<i>mina olin</i>	} <i>palunud</i>	<i>meie olime</i>	} <i>palunud</i>
2. isik	<i>sina olid</i>		<i>teie olite</i>	
3. isik	<i>tema oli</i>		<i>nemad olivad</i>	

Enneminevikul ei ole ise oma kuju. Tema sünnitamiseks tarvitatakse abiajasõna *olin* ja muudetava ajasõna tegeviku mineviku kesksõna.

25. Ajasõnade muutmine. (Järg.)

Kahtlev kõneviis.

Ainus.	Paljus.
1. isik <i>mina palu-ksi-n</i>	<i>meie palu-ksi-me</i>
2. isik <i>sina palu-ksi-d</i>	<i>teie palu-ksi-te</i>
3. isik <i>tema palu-ks</i>	<i>nemad palu-ksi-vad</i>

Kahtleval kõneviisil on needsamad isikulised muutelõpud, mis olevikul, aga ainuse 3. isik on ilma muutelõputa. — Kahtleva kõneviisi tundemärk on *-ksi-*, mis tüve ja muutelõpu vahel seisab. Tüvelõpu täishääl on harilikult muutmata. Ainuse 3. isikus kaotab *-ksi-* oma *-i-*.

Sooviv kõneviis.

Ainus.	Paljus.
1. isik —	—
2. isik —	—
3. isik <i>palu-gu</i> (tema)	<i>palu-gu</i> (nemad)

Sooviva kõneviisi tundemärk on *-go* (Soome *-ko-*), mis Eesti keeles kõlavate häälte järel *-gu*, kõlata häälte järel *-ku* on: *palu-gu*, *teh-ku*. Sooviva kõneviisi 1. ja 2. isik ainuses ja paljuses on täitsa kadunud. 3-ndal isikul on ainult sooviva kõneviisi tundemärk *-gu* (*-ku*) alal, ilma isikulise muutelõputa. Isikuliseks muutelõpuks oli enne aspiratsioon, mis *-gu* (*ku*) on kinniseks silbiks teinud ja siis kadunud.

Käskiv kõneviis.

Ainus.		Paljus.
1. isik	—	<i>palu-ge-m</i>
2. isik	<i>palu</i>	<i>palu-ge</i>
3. isik	<i>(palu-gu)</i>	<i>(balugu)</i>

Käskival kõneviisil on ainuses ainult 2. isik ja paljuses 1. ja 2. isik olemas. 3-nda isiku asemel tarvitatakse soovivat kõneviisi: *palugu* (tema), *palugu* (nemad). — Käskiva kõneviisi **tundemärk** on *-g(a)* (Soome *-ka*). Ainuse 2-s isikus on *-g(a)* oma *-a* kaotanud, *-g-* on aspiratsiooniks muutunud, sõna kinniseks teinud ja siis kadunud: *palu*. Paljuses on *-g(a)*-st *-ge* saanud: *palu-ge-m*, *palu-ge*. **Isiku muutelõpust** ei ole ainuses jälgegi; paljuse 1-sel isikul on isiku muutelõpp *-m* (endine *-mme'*); 2-sel isikul on isiku muutelõpuks aspiratsioon, enne *-t* (muistne *-te*), mis käskiva kõneviisi tundemärgi on kinniseks teinud ja siis kadunud: *saaama*: *saa-ge-m saa-ge* (enne *saa-ge'*). Käskiva kõneviisi aja-sõna tüvel on ainuses alati seesama kuju, mis kindla kõneviisi ainuse olevikul; paljuses on tal seesama kuju, mis soovival kõneviisil.

26. Ajasõnade muutmine. (Järg.)

Nimetav kõneviis.

Nimetava kõneviisi sõnakujusid ei konjugeerita, vaid deklioneeritakse.

A. Kesksõnad.

1. Oleviku kesksõna: *palu-v*.

	Ainus.	Paljus.
Nimetav	<i>palu-v</i>	<i>palu-va-d</i>
Omastav	<i>palu-va</i>	<i>palu-va-te</i>

Osastav	<i>palu-va-t</i>	<i>palu-va-i-d</i>
Sisseütlev	<i>palu-va-sse</i>	<i>palu-va-te-sse</i>
	jne.	jne.

Oleviku kesksõna tundemärk on *-va*, mis tüvelõpu täishääle otsa astub, ilma et ta seda muudaks. Ainuse nimetavas on oleviku kesksõna oma *-a* kaotanud.

2. Mineviku kesksõna: *palu-nud*.

Mineviku kesksõna tundemärk on *-nud*, mis tüvelõpu täishääle otsa astub. Mineviku kesksõna ei muutu.

3. Tegija - sõna: *palu-ja*.

Tegija-sõna deklimeerimise üle v. p. 10. — Tegija-sõna sünnitamise kohta maksab alati seesama, mis 3-nda tegusõna kohta.

B. Tegusõnad.

1. tegusõna: *palu-da*.

1-se tegusõna tundemärk on *-da*, mis tüvelõpu täishääle otsa astub. 1. tegusõna ei muutu.

2. tegusõna: *palu-des*.

2-se tegusõna tundemärk on *-des*. Tema sünnitatakse alati niisama nagu 1-ne tegusõna.

3. tegusõna: *palu-ma*.

Sisseütlev	<i>palu-ma</i>
Seesüt ev	<i>palu-ma-s</i>
Seestütlev	<i>palu-ma-st</i>
Ilmaütlev	<i>palu-ma-ta</i>

3-nda tegusõna tundemärk on *-ma*. 3-ndal tegusõnal on ainuses 4 kaasust. Paljust ei ole. 3-nda tegusõna sisseütlevat muudet tarvitatakse sõnaraamatutes ja grammatikates ajasõna algkujuks.

4. tegusõna: *palu-mine*.

Ainus.	Paljus.
Nimetav <i>palu-mine</i>	<i>palu-mise-d</i>
Omastav <i>palu-mise</i>	<i>palu-mis-te</i>
Osastav <i>palu-mis-t</i>	<i>palu-mis-i</i>
Sisseütlev <i>palu-mise-sse</i>	<i>palu-mis-te-sse</i>
jne.	jne.

4-nda tegusõna tundemärk on *-mine* (omast. *-mise*), mida kõigis ainuse ja paljuse kaasustes deklioneeritakse, nagu harilikku nimesõna. 4-nda tegusõna sünnitamise kohta maksab kõik, mis 3-nda tegusõna kohta.

27. **Ajasõnade muutmine.** (Järg).

Tehtavik. Olevik ja tulevik.

Ainus.	Paljus.
1. isik <i>mind</i>	<i>meid</i>
2. isik <i>sind</i>	<i>teid</i>
3. isik <i>teda</i>	<i>neid</i>
} <i>palu-ta-kse</i>	
} <i>palu-ta-kse</i>	

Tehtaviku oleviku tundemärk on *-kse*, mis tehtaviku üleüldise tundemärgi *-ta* (*-de*) otsa astub. (Tehtaviku üleüldise tundemärgi üle v. 3. tegusõna).

Lihtminevik.

Ainus.	Paljus.
1. isik <i>mind</i>	<i>meid</i>
2. isik <i>sind</i>	<i>teid</i>
3. isik <i>teda</i>	<i>neid</i>
} <i>palu-t-i</i>	
} <i>palu-t-i</i>	

Lihtmineviku tundemärk on *-i*, mis tehtaviku lühendud tundemärgi *-t* (*d*) otsa astub.

Täisminevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mind</i>	} <i>on palutud</i>	<i>meid</i>	} <i>on palutud</i>
2. isik <i>sind</i>		<i>teid</i>	
3. isik <i>teda</i>		<i>neid</i>	

Täisminevikul ei ole iseseisvat kuju. Tema sünnitamiseks võetakse abiajasõna *on* ja tehtaviku mineviku kesksõna.

Enneminevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mind</i>	} <i>oli palutud</i>	<i>meid</i>	} <i>oli palutud</i>
2. isik <i>sind</i>		<i>teid</i>	
3. isik <i>teda</i>		<i>neid</i>	

Enneminevikul ei ole iseseisvat vormi. Tema sünnitamiseks võetakse abiajasõna *olin* ja tehtaviku mineviku kesksõna.

Kahtlev kõneviis.

(Puudub).

Sooviv kõneviis.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mind</i>	} <i>palu-ta-gu</i>	<i>meid</i>	} <i>palu-ta-gu</i>
2. isik <i>sind</i>		<i>teid</i>	
3. isik <i>teda</i>		<i>neid</i>	

Sooviva kõneviisi tundemärk on *-gu*, nagu tegeviku soovival kõneviisil, mis tehtaviku tundemärgi *-ta* (*-da*) otsa astub.

Käskiv kõneviis.

Käskivat kõneviisi tehtavikul ei ole, tema asemel tarvitatakse soovivat kõneviisi.

Nimetav kõneviis.

A. Kesksõnad.

Oleviku kesksõna: *palu-ta-v.*

Oleviku kesksõna tundemärk on *-va*, mis tehtaviku tundemärgi *-ta* (*-da*) otsa astub. Oleviku kesksõna deklioneeritakse kõigis kaasustes, näit. *palutav, palutava, palutavat* jne.

Mineviku kesksõna: *palu-t-ud.*

Mineviku kesksõna tundemärk on *-ud*, mis tehtaviku lühendud tundemärgi *-t* (*-d*) otsa astub. Mineviku kesksõna ei muutu.

Tegija - sõna.

(Puudub).

1. tegusõna.

(Puudub).

2. tegusõna.

(Puudub).

3. tegusõna: *palu-ta-ma.*

3-nda tegusõna tundemärk on *-ma*, mis tehtaviku tundemärgi *-ta* (*-da*) otsa astub. Seda tegusõna ei deklioneerita ega konjugeerita.

Tehtaviku üleüldine tundemärk on *-ta* ehk *-da*. *-da* tarvitatakse ainult ühesilbilistes tüvedes ja mitmesilbilistes *l*, *n*, *r* järel.

Lihtmineviku -i ja mineviku kesksõna -ud ees on tegeviku tundemärgist -a kadunud.

4. tegusõna.

(Puudub).

28. Eitav kõne.

Tegevik. Kindel kõneviis. Olevik ja tulevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>ei palu</i>	<i>meie</i>	} <i>ei palu</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Oleviku tundemärk on aspiratsioon', mis sõna kinniseks on teinud ja siis kadunud. Muutelõppusid ei ole.

Lihtminevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>ei palunud</i>	<i>meie</i>	} <i>ei palunud</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Täisminevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>ei ole palunud</i>	<i>meie</i>	} <i>ei ole palunud</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Elminevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>ei olnud</i>	<i>meie</i>	} <i>ei olnud</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Kahtlev kõneviis.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>ei paluks</i>	<i>meie</i>	} <i>ei paluks</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Sooviv kõneviis.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>är-gu palu-gu</i>	<i>meie</i>	} <i>är-gu palu-gu</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Käskiv kõneviis.

Ainus.		Paljus.	
1. isik —	} <i>är-gem palu-ge-m</i>	<i>meie</i>	} <i>är-ge palu-ge</i>
2. isik <i>sina ära palu</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema är-gu palu-gu</i>		<i>nemad</i>	

Nimetav kõneviis.

(Puudub täitsa).

Tehtavik. Kindel kõneviis. Olevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mind</i>	} <i>ei palu-ta-ks</i>	<i>meid</i>	} <i>ei palu-ta-ks</i>
2. isik <i>sind</i>		<i>teid</i>	
3. isik <i>teda</i>		<i>neid</i>	

Lihtminevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mind</i>	} <i>ei palutud</i>	<i>meid</i>	} <i>ei palutud</i>
2. isik <i>sind</i>		<i>teid</i>	
3. isik <i>teda</i>		<i>neid</i>	

Täisminevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik	<i>mind</i>	<i>meid</i>	} <i>ei ole</i> <i>palutud</i>
2. isik	<i>sind</i>	<i>teid</i>	
3. isik	<i>teda</i>	<i>neid</i>	

Eelminevik.

Ainus.		Paljus.	
1. is.	<i>mind</i>	<i>meid</i>	} <i>ei olnud</i> <i>ehk</i> <i>ei oldud</i>
2. is.	<i>sind</i>	<i>teid</i>	
3. is.	<i>teda</i>	<i>neid</i>	

Kahtlev kõneviis.

Ainus.		Paljus.	
1. isik	<i>mind</i>	<i>meid</i>	} <i>ei palutaks</i>
2. isik	<i>sind</i>	<i>teid</i>	
3. isik	<i>teda</i>	<i>neid</i>	

Sooviv kõneviis.

Ainus.		Paljus.	
1. isik	<i>mind</i>	<i>meid</i>	} <i>ärgu palutagu</i>
2. isik	<i>sind</i>	<i>teid</i>	
3. isik	<i>teda</i>	<i>neid</i>	

Käskiv kõneviis.

(Puudub täitsa).

Nimetav kõneviis.

(Puudub täitsa).

29. Ebakohene kõne.

Ebakohene jaatav kõne. Tegevik. Kindel kõneviis.

Olevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>paluvat</i>	<i>meie</i>	} <i>paluvat</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Minevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>palunud</i>	<i>meie</i>	} <i>palunud</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Teised sõnakujud puuduvad.

Tehtavik. Kindel kõneviis.

Olevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mind</i>	} <i>palutavat</i>	<i>meid</i>	} <i>palutavat</i>
2. isik <i>sind</i>		<i>teid</i>	
3. isik <i>teda</i>		<i>neid</i>	

Minevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mind</i>	} <i>palutud</i>	<i>meid</i>	} <i>palutud</i>
2. isik <i>sind</i>		<i>teid</i>	
3. isik <i>teda</i>		<i>neid</i>	

Teised sõnakujud puuduvad.

Ebakohene eitav kõne. Tegevik. Kindel kõneviis.**Olevik.**

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>ei paluvat</i>	<i>meie</i>	} <i>ei paluvat</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Minevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mina</i>	} <i>ei olevat</i>	<i>meie</i>	} <i>ei olevat</i>
2. isik <i>sina</i>		<i>teie</i>	
3. isik <i>tema</i>		<i>nemad</i>	

Teised vormid puuduvad.

Tehtavik. Kindel kõneviis.**Olevik.**

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mind</i>	} <i>ei palutavat</i>	<i>meid</i>	} <i>ei palutavat</i>
2. isik <i>sind</i>		<i>teid</i>	
3. isik <i>teda</i>		<i>neid</i>	

Minevik.

Ainus.		Paljus.	
1. isik <i>mind</i>	} <i>ei olevat</i>	<i>meid</i>	} <i>ei olevat</i>
2. isik <i>sind</i>		<i>teid</i>	
3. isik <i>teda</i>		<i>neid</i>	

Teised vormid puuduvad.

30. Ühesilbilised tüved.

Ühesilbilised ajasõnad on järgmised:

I. Tüvelõpuliitvokaal: **käi-n** (käi-si-n käi-gu käi-v käi-nud käi-a käi-ma käi-da-ma käi-da-kse ja käi-a-kse). Niisama: **müüma**, **viima**, **võima**, **näima**, **täima**.

II. Tüvelõpulihtvokaal: **saa-n** (sa-i-n saa-gu saa-v saa-nud saa-da saa-ma saa-da-ma saa-da-kse); — **joo-n** (jõ-i-n joo-gu joo-v joo-nud **juu-a joo-ma jooda-ma juu-a-kse**): **looma**, **tooma**; — **löö-n** (lõ-i-n lõo-gu lõo-v lõo-nud **lüü-a lõo-ma lõo-da-ma lüü-a-kse**): **sõo-ma**; — **kee-n** (kee-si-n kee-gu kee-v kee-nud kee-da kee-ma kee-da-ma kee-da-kse); — **poo-n** (poo-si-n poo-gu poo-v poo-nud **puu-a poo-ma poo-da-ma puu-a-kse**).

Tähendused:

Olevik: *saa-n saa-d saa-b saa-me saa-te saavad*. (Palj. 1-ses ja 3-das isikus on tüvi 2-sel järgul, sest et sõna kinnine on.

Lihtminevik: I. *käi-si-n käi-si-d käi-s käi-si-me käi-si-te käi-si-vad*. II. *jõ-i-n jõ-i-d jõ-i jõi-me jõ-i-te jõ-i-vad*. Lihtminevikus on 1. liigi ühesilbilistel mineviku märk *-si-*, teisel liigil *-i-*. Tüvi on 1. liigi sõnades 2. järgul, (ain. 3-as isikus 3-ndal järgul), muidu aga muutmata, 2 liigi sõnadel muutub tüvi, ja nimelt on tüvehääled *o* ja *õ* õ-ks muutunud: *jooma jõin, sõoma sõin* jne. Pääle selle on pikk vokaal lühikeseks muutunud ja siis mineviku märgi *-i-*ga 3-nda järgu liitvokaaliks ühinenud; paljuses *sa-i-me*, enne *sa-i-mme'*, ja *sa-i-vad* 2-sel järgul, sest et sõna kinnine on.

Kahtlev kõneviis: *saa-ksi-n saa-ksi-d saa-ks saa-ksi-me saa-ksi-te saa-ksi-vad*. Sõna on 3-ndal järgul, ehk ta küll kinnine on.

Sooviv kõneviis: *saa-gu*. Tüvi on 2-sel järgul, sest et sõna kinnine on, enne *saagu'*.

Käskiv kõneviis: *saa, saa-ge-m, saa-ge*. Paljuses on tüvi 2-sel järgul, sest et sõna kinnine on: *saagem, saage* enne *saage'*.

Oleviku kesksõna: *saa-v*. Oleviku kesksõna tarvitatakse harvaste. Ta on kõigis kaasustes 3-ndal järgul, üks kõik kas sõna lahtine või kinnine on.

Mineviku kesksõna: *saa-nud*. Sõna on kinnine ja selle pärast 2-sel järgul.

Tegija sõna: *saa-ja*, on kõigis kaasustes 3-ndal järgul.

1. tegusõna: *saa-da*, aga *joon: juua*. Ühesilbilistes tüvedes on tundemärgi *-d-* ainult sõna-des: *saa-da, jää-da, kee-da* püsinud. Teistes ühesilbilistes tüvedes on *-d-* kadunud ja ühtlasi tüve täishääl *oo uu-ks* ja *öö üü-ks* muutunud. Näit. *käi-a* (tundemärgi *-d-* on kadunud). Niisama: *müü-a, vii-a, või-a* (aga ka *või-da*); — *juu-a* (t. *joo-ma*: tundemärgi *-d-* on kadunud ja tüve täishääl *oo uu-ks* muutunud). Niisama: *luu-a* (t. *loo-ma*), *tuu-a* (t. *too-ma*), *puu-a* (t. *poo-ma*); — *lüü-a* (t. *löö-ma*: *öö* on *üü-ks* muutunud); *süü-a* (t. *söö-ma*).

2. tegusõna: *saa-des* jne. Tüvi muutub niisama kui 1-sel tegusõnal.

3. tegusõna: *saa-ma*.

4. tegusõna: *saa-mine*.

Tehtaviku olevik: *saa-da-kse, juu-a-kse*. Tehtaviku olevikus on tehtaviku tundemärgist konsonant *-d-* järgmistes sõnades kadunud: *joo-ma: juu-a-kse*. Niisama: *loo-ma, too-ma, poo-ma*; — *löö-ma: lüü-a-kse*. Niisama *söö-ma; käi-ma: käi-a-kse* ja *käi-da-kse*. Niisama: *müü-ma, vii-ma, või-ma*. — Tüvelõpu vokaal on järgmiselt muutunud: *oo* on *uu*-ks saanud: *joo-ma: juu-a-kse*; niisama *loo-ma, too-ma, poo-ma*; *öö* on *iü*-ks saanud: *löö-ma: lüü-a-kse*. Niisama *söö-ma*. Kui tehtaviku tundemärgi *-d-* kadunud on, siis on sõna 2-sel järgul, muidu aga 3-ndal järgul: *joo-ma: juu-a-kse*, aga *saa-ma: saa-da-kse*; *käi-ma: käi-a-kse* aga *käi-da-kse*.

Minevik: *saa-d-i*.

Sooviv kõneviis: *saa-da-gu*.

Oleviku kesksõna: *saa-da-v*.

Mineviku kesksõna: *saa-d-ud*.

3. tegusõna: *saa-da-ma*.

31. Kahesilbiliste I-ne liik.

Olevik: *ela-n ela-d ela-b ela-me ela-te ela-vad*. Niisama: *lubama, mühama, rajama, lamama, tänama, särama, lisama, avama; läbema, pudema, põlema, imema, munema; sõdima, sigima, kõhima, valima, ronima, harima, küsima, hävima; koguma, rõhuma, ujuma, unuma, põruma, tasuma* jne.

Alamal nimetatud sõnad painduvad ja nimelt:

1) *d* kaob: *vedama: vean (vead veab veame veate veavad)*. Niisama: *pidama (pean), ridama (rean), küdema (köen), kudema (koen), põdema (pöen); kaduma (kaon), laduma (laon), kiduma (keon), siduma (seon), kuduma: (koon);*

2) d kaob ehk muutub j-ks: sadama (saan ehk sajan), radama (raan ehk rajan);

3) g kaob: lugema (loen), pugema (poen), sugema (soen), tugema (toen), nägema (näen), tegema (teen); laguma (laon), taguma (taon), liguma (leon). — Kõigil teistel 1-se järgu kahe-silbilistel jääb tüvi olevikus muutmata.

Tähele panna: Sõnast *olema* on olevik: *olen oled on oleme olete on*. Sõnast *minema*: *lähen lähed läheb läheme lähete lähevad*.

Cihtminevik: *ela-si-n ela-si-d ela-s ela-si-me ela-si-te ela-si-vad; pan-i-n pan-i-d pan-i pan-i-me pan-i-te pan-i-vad*.

Lihtmineviku harilik tundemärk on *-si*; mineviku märki *-i* tarvitatakse ainult järgmistes sõnades: *pidama* (tähenduses: olen kohustatud): *pidin* (*pidama* tähenduses *kinni pidama*: *pidasi-n*), *nägema* (*nägin*), *tegema* (*tegin*), *olema* (*olin*), *tulema* (*tulin*), *panema* (*panin*), *surema* (*surin*) *pesema* (*pesin*).

Tähele panna: *minema*: *läksin* (tüvest *läkte*, kus *e* kadunud ja *t s*-ks muutunud).

Tähele panna: Mineviku märgi *i* ees on tüvelõpuvokaal *e* (ja *-a*) kadunud.

Kahtlev kõneviis: *ela-ksi-n ela-ksi-d ela-ks ela-ksi-me ela-ksi-te ela-ksi-vad; vea-ksi-n vea-ksi-d vea-ks vea-ksi-me vea-ksi-te vea-ksivad; minema: läheksin*. — Kahtleva kõneviisi tüvi paindub nagu olevikus.

Sooviv kõneviis: *ela-gu*. — Tüvelõpu täishääli *e* on kadunud järgmistes sõnades: *ole-ma* (*ol-gu*), *tule-ma* (*tul-gu*), *pane-ma* (*pan-gu*), *mine-ma* (*min-gu*), *sure-ma* (*sur-gu* ehk *sure-gu*), *pesema* (*pes-ku*), *näge-ma* (*näh-ku*), *tege-ma* (*teh-ku*). — Esimese

järgu kahesilbilised tüved on soovivas kõneviisis harilikult 1-sel järgul. Teisel järgul on sõnad: *olgu, tulgu, pangu, mingu, surgu*. Kolmandal järgul sõnad: *pesku, tehku, nähku*.

Käskiv kõneviis: *ela ela-ge-m ela-ge*. Tüvi on ainuses nagu olevikul, paljuses nagu soovival kõneviisil.

Oleviku kesksõna: *ela-v*. Tüvi on muutmata.

Mineviku kesksõna: *ela-nud*. Sõnad *olema, tulema, panema, surema, pesema* on tüvelõpuvokaali *-e* kaotanud: *ol-nud, tul-nud, pan-nud, sur-nud, pes-nud*; sõnadest *minema, nägema, tegema* on mineviku kesksõnad: *läi-nud, näi-nud, tei-nud*.

Tegijasõna: *ela-ja*. Mõned *e*-sõnad muudavad tegija-sõna tundemärgi *-ja* ees tüvelõpuvokaali *e* *i*-ks, ehk küll ka *e* püsida võib. Need sõnad on: *nägema: näge-ja* ja *nägi-ja*. Niisama: *lugema, tegema, olema, tulema, panema, minema, surema, pesema*.

1. tegusõna: *ela-da*. Järgmistes sõnades on tüvi muutunud: *nägema: näha* *tegema: teha, olema: olla, tulema: tulla, panema: panna, minema: minna, surema: surra, pesema: pesta*.

2. tegusõna: *ela-des*. Tüvi muutub nagu 1-ses tegusõnas.

3. tegusõna: *ela-ma* (Tüvi on muutmata.)

4. tegusõna: *ela-mine*. (Tüvi on muutmata.)

Tehtavik: Olevik: *ela-ta-kse*.

Tüvelõpuvokaal *a* on terves tehtavikus *e*-ks muutunud järgmistes sõnades: *veda-ma: vee-ta-kse vee-t-i vee-t-ud*; (*kinni*) *pidama: pee-ta-kse pee-t-i pee-t-ud* (aga sõnast *pidama* tähenduses: olen kohustatud: *pea-ta-kse pea-t-i pea-t-ud*); *ajama:*

ae-ta-kse ae-t-i ae-t-ud. — Tüve lõpuvokaal *e* on kadunud järgmistes sõnades: *olema: ol-da-kse* ehk *ol-la-kse oldi oldud*; niisama: *tulema, panema, minema, surema, purema*; *pesema: pes-ta-kse pes-t-i pes-t-ud.* Nagu siit näha, võib tehtaviku tundemärgi *d* olevikus *l, n, r* järel kas muutmata jääda ja siis on sõna 3-ndal järgul: *ole-ma: ol-da-kse*, ehk *d* võib *l, n, r* sarnaseks saada ja siis on sõna 2-sel järgul: *ole-ma: ol-da-kse* ehk *ol-la-kse* jne. Kõigis teistes tehtaviku vormides püsib *d*: *ol-d-i ol-d-ud.*

Lihtminevik: *ela-t-i* (vaata: olevik).

Sooviv kõneviis: *ela-ta-gu.*

Oleviku kesksõna: *ela-ta-v.*

Mineviku kesksõna: *ela-t-ud.*

3. tegusõna: *ela-ta-ma.*

Näitused:

a - sõnad:

lubama, tabama; — vadama, sadama, vedama, ridama, pidama (kinni), pidama (kohustatud olema); — jagama, magama, ägama, segama; — mühama, kohama, uhama; — ajama, rajama, kajama; — elama, valama, kõlama, sulama; — lamama, kõmama, kumama; — tänama, sinama, sõnama; — sarama, mürama; — lisama, kisma; — avama jne.

e - sõnad:

lääbema; — pudema, küdema, kudema, põdema; — lugema, pugema, sugema, nägema, tege-ma; — põlema, olema, tulema; — imema; — munema, panema, minema; — surema, purema, pesema.

i - sõnad :

sobima, rebima ; — sõdima, tūdima ; — sigima, prügima ; — kõhima ; — valima, kolima, sili-
ma ; — ronima, venima, sonima ; — harima,
kerima, nārima, norima, pärima, sorima ; — kü-
sima, kasima, kosima, püsima ; — hävima.

u - sõnad :

kõduma, kuduma, kaduma, laduma, kiduma,
siduma ; — koguma, laguma, taguma, liguma ; —
rõhuma, ihuma, puhuma ; — ujuma, vajuma,
mõjuma ; — paluma, siluma, kuluma ; — unuma,
punuma ; — põruma, nuruma, suruma ; — ta-
suma, asuma, kosuma, rusuma.

32. **Kahesilbiliste 2-ne liik.**

Olevik : *paku-n paku-d paku-b paku-me paku-te paku-vad.* — *praadima: praadin* ehk *praen.* Niisama *laadima, moodima.* — Olevikus on kõik 2-se liigi kahesilbilised paindunud (w. p. 7.).

Lihtminevik : *pakku-si-n pakku-si-d pakku-s pakku-si-me pakku-si-te pakku-si-vad.* — *-a* ja *-e* sõnad on tüvelõpu vokaalid *-a-* ja *-e-* kaotanud, näit. *murd-si-n* (tüvi: *murda*), *kuul-si-n* (tüvi: *kuule*). Niisama: *laksin, laulsin, tapsin, naersin, keersin, pöörsin, saatsin, kastsin, tahtsin, kartsin, katsin* — Sõnadel, millede tüvevokaal *s* ja mineviku märgi *-s-* kokku on sulanud, on ka 2. järk pruugitav, aga 3. isikus ainult 3. järk, näit. *maksin* ja *maksin* (enne *maksa-si-n*, siis *maks-sin maksin*). Niisama: *peksin* (*peksin*), *seisin* (*seisin*), *tõusin* (*tõusin*), *jooksin* (*jooksin*), *lüpsin* (*lüpsin*), *küpsin* (*küpsin*), *maitsin* (*maitsin*). — Ainuse 3-ndas

isikus on kadunud tüve lõpuvokaali *-a-* ja *-e-* asemel *-i-*, näit. *murd-si-n murd-i-s*. — Sõna on harilikult 3-ndal järgul.

Kahtlev kõneviis: *paku-ksi-n paku-ksi-d paku-ks paku-ksi-me paku-ksi-te paku-ksi-vad*. — Sõna on kinnine ja selle pärast paindunud.

Sooviv kõneviis: *pakku-gu*. Tüve lõpuvokaalid *a* ja *e* on kadunud, kõneviisi tundemärk on kõlata häälte järel *-ku*: *and-ku* (tüvi *anda-*), *lasku* (enne **lask-ku* tüvi *laske-*).

Käskiv kõneviis: *paku pakku-ge*. Tüvi on ainuses nagu olevikul, paljuses nagu soovival kõneviisil.

Oleviku kesksõna: *pakku-v*. Tüve lõpuvokaalid *a* ja *e* on kadunud, nimetavas on tüve ja tundemärgi vahel *e*, mis teistes kaasustes puudub: *and-e-v: and-va, tõus-e-v: tõus-va*.

Mineviku kesksõna: *pakku-nud*. Tüve lõpuvokaalid *a* ja *e* on kadunud: *püüd-nud* (tüvi: *püüda*), *and-nud*.

Tegija sõna: *pakku-ja, and-ja* (v. 3. tegusõna).

1. tegusõna: *pakku-da*. *-a-* ja *-e-* sõnad on tuvelõpuvokaali kaotanud, tüve sisemine konsonant ja tundemärgi *d* on kõrvustikku sattunud. Selle juures on järgmised muudatused sündinud: 1) *l* ja *v* järel on tundemärgi *d* alal püsinud: *laul-da, naer-da*; 2) *d, t, p* järel on *d* kadunud: *anda* (enne: *anda-da*), *saata* (enne: *saata-da*), *katta* (enne: *katta-da*), *tappa* (*tappa-da*); 3) *s* järel on *d* *t*-ks muutunud: *seis-ta* (*seisa-da*); 4) *k* on *d* ees kadunud: *las-ta* (*laske-da*).

2. tegusõna: *pakku-des, and-es* (v. 1. tegusõna).

3. **teigusõna**: *paku-ma* -a ja -e sõnad on tüvelõpu vokaali kaotanud: *püüd-ma* (enne: *püü-da-ma*).

4. **teigusõna**: *pakkumine, andmine* (v. i. teigusõna).

5. **Tehtavik**: Olevik: *paku-ta-kse*. -i ja -u sõnad sünnitavad tehtaviku ilma tüvelõpu vokaali muutmata. Tüvi on kinnine ja selle pärast 2-sel järgul. — a ja e sõnade tehtavikus tulevad järgmised juhtumised ette:

a) Kui tüvelõpuvokaali ees *p* ehk *t* on, siis ei kao tüvelõpuvokaal kunagi, vaid on *e*-ks muutunud, näit. *tap-ma tape-ta-kse*. Niisama: *lõpma, saatma, petma, tahtma, kartma, kastma, päästma*. Sõnast *katma* on tehtavik *kate-ta-kse* ja *kae-ta-kse* (*t* võib tüvest kaduda). Niisama: *matma, jätma, võtma, kütma*. Tüvi on 2-sel järgul.

b) Kui tüvelõpu vokaali ees lühikese täishääle järel *s* seisab, siis on tüvelõpu hääle -a harilikult *e*-ks muutunud ehk kadunud: *maksma* (*maksa-n*): *makse-ta-kse* ehk *mak-s-ta-kse*. Niisama: *lüpsma, küpsma*. Tüvi on 3-ndal järgul, kui tüvelõpuvokaal kadunud, muidu 2-sel järgul.

d) Kui tüvelõpu vokaali ees *s* pika vokaali järel ehk mõni muu konsonant on, siis on tüvelõpuvokaal kadunud: *seis-ma* (tüvi *seisa*): *seis-ta-kse, laul-ma* (t. *laula*): *laul-da-kse*. — Tehtaviku tundemärgi ees on tüvest konsonandid *d* ja *k* kadunud: tüvi *püüda*: *püü-ta-kse*, tüvi *anda*: *an-ta-kse*. Niisama *tundma, murdma, laskma*, tüvi *laske*: *las-ta-kse*. Tüvi on 3-ndal järgul.

Lihtminevik: *paku-t-i*.

Sooviv kõneviis: *paku-ta-gu*.

Oleviku kesksõna: *paku-ta-v*.

IIIneviku kesksõna: *paku-t-ud*.

3. tegusõna: *paku-ta-ma*.

(Kõikide tehtaviku sõnakujude kohta v. tehtaviku olevik).

Näitused :

a - sõnad :

püüdma, hüüdma, seadma, teadma, leidma, hoidma, nõidma, võidma, jõudma, nõudma, sõudma; — andma, kandma, lendma, kündma; murdma; — laulma, keelma; — tapma; — naerma, keerma, põõрма; — seisma, maksmata, peksma, lüpsma; — saatma, keetma, jootma jne., katma, matma, jätma, võtma, kütma, petma; — tahtma; — kartma; — kastma, pistma, kostma, ostma, tõstma, päästma, paistma, mõistma.

e - sõnad :

tundma, laskma, kuulma, lõpma, tõusma, jooksmata, küpsma, maitsma.

i - sõnad :

kraadima, praadima, laadima, täidima (täin); meeldima (meelin); sündima, sundima, kõndima; saagima (saen), vaagima, määgima; mängima, tingima, tungima; — rääkima, pleekima, triikima, pookima, pruukima, vaikima, läikima; trükkima, pakkima, tekkima, nokkima; mähkima, pühkima; helkima, tõlkima; kinkima; märkima, kerkima, torkima; käskima, nuuskima; — hoolima, maalima; sallima, hällima, tellima; — noomima, kraamima, liimima; kammima; sõlmima; — teenima, kroonima; jonnima; tuh-nima; turnima; — kraapima, loopima, leppima, lappima, noppima, toppima, õppima; halpima; tampima; karpima; — koorima, käärima, määrima, nõõrima, uurima, küürima, tüürima; nar-

rima; — reisima, loosima; mässima, passima; eksima, ropsima; jamsima; marsima; otsima, viitsima; seltsima; võltsima; tantsima; närt-sima; — küütima, nottima, süttima; vahtima, jahtima, ehtima, pihtima, sihtima, tohtima; vol-tima; sortima; ristima, trööstima; arstima; — soovima, proovima, röövima; trahvima, lehvima, võlvima; värvima.

u - sõnad:

imbuma (immun); — nõiduma (nöiun), hau-duma (hauun); vanduma; — näuguma (näuun), sulguma (sulun); vinguma; — karjuma, tõrju-ma; liikuma, kiikuma, kõikuma, suikuma, hau-kuma, paukuma; pakkuma, rikkuma, kukkuma, tukkuma; lõhkuma; hulkuma, tilkuma, vankuma; tõrkuma; uskuma, kiskuma; katkuma; — kaa-luma; pilluma; — sammuma; ilmuma; hir-muma; — uinuma, kiunuma; hirnuma; — rip-puma, kippuma, uppuma; — vaaruma, hõõru-ma; — lausuma, riisuma, paisuma; tuksuma, laksuma, vilksuma; katsuma, kutsuma, kort-suma; — liituma, muutuma; sattuma; mah-tuma, astuma, istuma, kustuma, paastuma.

33. Kahesilbiliste 3-mas liik.

(Kokkutõmmatud sõnad).

Tegevik. Kindel kõneviis. **Olevik:** *rändan* (enne **rändade-n*), *mõtlen* (enne *mõttele-n*).

Tüvi on 3-ndal järgul.

Lihtminevik: *rändas-i-n*, *mõtle-si-n* Endistel *-de* sõnadel on mineviku märk *-i*; *-e* on kadunud, *d* *-i* e-s s-ks muutunud, *-le* sõnadel on mineviku märk *-si*.

Kahtlev kõneviis: *rända-ksi-n* (enne **rändade-ksi-n*), *mõtlet-ksi-n* (enne *mõttele ksi-n*).

Sooviv kõneviis: *ränna-ku*, *mõtlet-gu* (ehk *mõel-gu*).

Käskiv kõneviis: *rända ränna-ke*, *mõtlet mõtel-ge* (ehk *mõel-ge*).

Oleviku kesksõna: *rända-v*, *mõtlet-v*.

Mineviku kesksõna: *ränna-nud*, *mõtlet-nud* (ehk *mõel-nud*).

Tegija-sõna: *rända-ja*, *mõtlet-ja*.

1. **tegusõna:** *ränna-ta*, *mõtlet-da* (ehk *mõel-da*).

2. **tegusõna:** *ränna-tes*, *mõtlet-des* (ehk *mõel-des*).

3. **tegusõna:** *rända-ma*, *mõtlet-ma*.

4. **tegusõna:** *rända-mine*, *mõtlet-mine*.

Tehtavik. Olevik: *ränna-ta-kse*, *mõtlet-da-kse* (ehk *mõel-da-kse*).

Minevik: *ränna-t-i*, *mõtlet-d-i* (ehk *mõel-d-i*).

Sooviv kõneviis: *ränna-ta-gu*, *mõtlet-da-gu* (ehk *mõel-da-gu*).

Oleviku kesksõna: *ränna-ta-v*, *mõtlet-da-v* (ehk *mõel-da-v*).

Mineviku kesksõna: *ränna-t-ud*, *mõtlet-d-ud* (ehk *mõel-d-ud*).

3. **tegusõna:** *ränna-ta-ma*, *mõtlet-da-ma* (ehk *mõel-da-ma*).

Tähele panna: Tehtavikus on *a* asemel *e* sõnas: *vaatama* (*vaade-ta-kse*, *vaade-t-i* jne.).

Niisama: *ootama*, *aitama*, *näitama*).

Näitused :

1. Endised de - sõnad :

kaebama, kõlbama, tõmbama; — kuldama, muldama, rändama, lendama, hindama, kardama, kordama; — oigama (oiata), õõgama, põlgama, algama, salgama, hiilgama (hiilata), kargama, mõirgama; — kuhjama, lupjama, varjama, kerjama; — tõukama, paikama, lõikama, põikama, hakkama, hukkama; vihkama, ihkama, õhkama, puhkama; palkama, pilkama; lonkama; ärkama, märkama, tärkama, põrkama; viskama, oskama; raiskama, hõiskama, tuskama; purskama; noorskama, jätkama; — soolama, kuulama, keelama, voolama, nõelama, tuulama, pillama, kallama, tallama, mõllama; kihlama; — roomama, nuumama, aimama, laimama; tahmama, külmama, silmama, tolmama; surmama, tormama, koor-mama; — piinama, käänama, laenama, leinama; lõhnama, kurnama; — rüüpama, hüppama, lip-pama, pumpama; määrama, piirama, mõirama, aurama; ketrama; — kiusama, mässama, jak-sama; — vaatama, ootama, tüütama, aitama, näitama, ruttama, tõttama, vältama, vântama; vartama, vastama; haavama, vaevama, kuivama, trehvama, valvama, külvama; arvama; kas-vama; käiama.

2. e l e - sõnad :

kaeblema (kaevelda), õmblema; — riidlema, vaid-
lema, suudlema, maadlema, seadlema, lendlema,
käändlema, väändlema, võrdlema; — karglema;
looklema, põiklema, kahklema, vehklema, laisk-
lema, noorsklema; — kauplema, hooplema, tap-
lema, suplema; — keerlema, pöörelema; — võit-
lema, vaatlema, kiitlema, näitlema; mõtlema,
üttelema, kahtlema; vaevlema jne.

34. **Kahesilbilised. 4-jas liik.**

Tegevik. Olevik: *jahtu-n.*

Lihtminevik: *jahtu-si-n.*

Kahtlev kõneviis: *jahtu-ksi-n.*

Sooviv kõneviis: *jahtu-gu.*

Käskiv kõneviis: *jahtu, jahtu-ge.*

Oleviku kesksõna: *jahtu-v.*

Mineviku kesksõna: *jahtu-nud.*

Tegija-sõna: *jahtu-ja.*

1. **tegusõna:** *jahtu-da.*

2. **tegusõna:** *jahtu-des.*

3. **tegusõna:** *jahtu-ma.*

4. **tegusõna:** *jahtu-mine.*

Tehtavik puudub harilikult.

Näitused:

jaatama, priistama; — suitsema, peasema, haisema, õitsema, maitsema; vөөrema; katkema, raugema, aegnema, vaiknema, hapnema, ripnema; kõrbema, liugema, julgema, langema, lõhkema, nõrkema, lõppema; — nälgima, selgima, meeldima, määrdima, poegima, vaibuma, toibuma, sunbuma, roiduma, hauduma; — puuduma, kalduma, tuulduma, tarduma, murduma, võõrduma, sirguma, lahkuma, kohkuma, võrsuma, puutuma, juhtuma jne.

35. **Mitmesilbilised.**

Tegevik. Olevik: *armasta-n.*

Lihtminevik: *armasta-si-n.*

Kahtlev kõneviis: *armasta-ksi-n.*

Sooviv kõneviis: *armasta-gu.*

Käskiv kõneviis: *armasta, armasta-ge.*

Oleviku kesksõna: *armasta-v.*

Mineviku kesksõna: *armasta-nud.*

Tegija-sõna: *armasta-ja.*

1. **tegusõna:** *armasta-da.*

2. **tegusõna:** *armasta-des.*

3. **tegusõna:** *armasta-ma.*

4. **tegusõna:** *armasta-mine.*

Tehtavik. Olevik: *armasta-ta-kse.*

Lihtminevik: *armasta-t-i.*

Sooviv kõneviis: *armasta-ta-gu.*

Oleviku kesksõna: *armasta-ta-v.*

Mineviku kesksõna: *armasta-t-ud.*

3. **tegusõna:** *armasta-ta-ma.*

Tähele panna: 1. Mitmesilbilised *a*-sõnad võivad tehtaviku oleviku ja tehtaviku mineviku kesksõna ilma tehtaviku tundemärgita sünnitada, näit. *armasta-ta-kse* ehk *armasta-kse*, *armasta-t-ud* ehk *armast-ud*.

2. Mitmesilbilised *e*-sõnad on tüvelõpu täishääle *-e* harilikult tehtaviku olevikus ja mineviku kesksõnas kaotanud (aga *-e* võib ka püsida); näit. *häbene-ma*: *häben-da-kse* ehk *häbene-ta-kse*, *häben-d-ud* ehk *häbene-t-ud*. – Tüvelõpu täishäälel *-e* ei kao kunagi, kui tema ees *ts*, *dl*, *tl* on: *igatse-ma*: *igatse-ta-kse* *igatse-t-i*; niisama: *sõnadlema*, *ahvallema*.

Näitused:

a - sõnad:

- t a m a : kuivatama, jaotama, kaotama, leotama, teatama; haigutama, hallitama, harjutama, arutama, avitama, asutama, äratama, ehitama, ehmatama jne.

- s t a m a : alustama, hammustama, ilustama, imestama, joonestama, julgustama, jutustama jne.

- l d a m a : avaldama, kirjeldama, korraldama, sammeldama, traageldama, usaldama jne.

- n d a m a : alandama, haljendama, hapendama, etendama, kergendama, kisendama, kõrgendama jne.

- r d a m a : ähvardama, kumardama, ohverdama, vooderdama jne.

e - sõnad: 3 - silbilised:

- n e m a : häbenema, alanema, harinema, edenema, idanema, jagunema, kahanema jne.

- s e m a : helisema, kahisema, kähisema, kärisema, kihisema jne.

- t s e m a : igatsema, häälitsema, elutsema, manitsema, muretsema jne.

- l e m a : kõnelema (kõnelegu e. kõnelgu, kõnelenud e. kõnelnud, kõneleda e. kõnelda), vedelema, purelema, tõrelema jne.

- d l e m a : sõnadlema

- t l e m a : ahvatlema, imestlema.

4 - silbilised:

- t e l e m a (ja - t l e m a v. eespool): külmetelema ehk külmetlema (külmetelenud e. külme-

telnud, külmeteldama, külmeteldakse), ahvatelema, esitelema, imestelema, jalutelema jne.

-delema (ja -dlema): haljendelema (haljendelenud e. haljendelnud, haljendeldama, haljendeldakse), häbendelema, ähvardelema, kumardelema.

i - sõnad: 3 - silbilised:

lakeerima, laveerima, poleerima, takseerima, protsessima jne.

4 - silbilised:

deklameerima, komandeerima, kontroleerima, revideerima jne.

5 - silbilised:

eksamineerima, telegrahveerima, kristalliseerima jne.

i - ja u - sõnu ei ole.

36. Abisõnad.

Adverbid (määruse sõnad).

1. **Koha adverbid** vastavad küsimiste pääle: **kus, kuhu, kust**; näit. *siin, sääl, ligidal, kaugel, all, üleval*; — *siia, sinna, ligidale, kaugele, alla, ülevale* jne.; — *siit, säält, ligidalt, kaugelt, alt, ülevalt* jne.

2. **Aja - adverbid** vastavad küsimise pääle: **millal**: *täna, homme, eile, juba, ju, praegu, enne, kuni, esite, iial* jne.

3. **Kombe- ja viisi - adverbid** vastavad küsimise pääle: **kudas**: *hästi, vôôriti, kindlasti, usinasti, vastastikku, palju, vähe, küll, küllalt, ometi, nõnda* jne.

4. **Jaatamise ja eitamise adverbid**: *ja, jah, muidugi, täitsa, ei, ei mitte, ei sugugi, ep, ehk* jne.

37. Abisõnad II.

Ees- ja järelsõnad.

I. Ühenäolised ees- ja järelsõnad.

1. **Omastava ees:** läbi, üle, alla, pääle.
2. **Omastava järel:** vastu, pärast, alla, pääle; läbi, üle; kaasa, kaudu, kohta, päralt, tõttu.
3. **Osastava ees:** enne, kesk, piki; vastu, pärast, alla, pääle; mööda.
4. **Osastava järel:** pidi, mööda.
5. **Seestütleva järel:** mööda; läbi, üle, alla, üles, pääle; saadik, pärit; ilma.
6. **Alaltütleva järel:** pärit.
7. **Kaasaütleva ees ja järel:** ühes.
8. **Ilmaütleva ees:** ilma.

II. Kolmenäolised järelsõnad seisavad ainult omastava järel ja nimelt:

1. **Sisseütlevast, seesütlevast ja seestütlevast sündinud:** ette ees eest, hulka hulgas hulgast, juure juures juurest, kaasa kaasas kaasast, kõrva kõrvas kõrvast, külge küljes küljest, kätte käes käest, otsa otsas otsast, sekka seas seast, sisse sees seest, taha taga tagant, vastu vastus vastust, ääre ääres äärest, ümber ümber ümbert jne.

2. **Alaleütlevast, alalütlevast ja alaltütlevast sündinud:** alla all alt, asemele asemel asemelt, eele eel eelt, järele järel järelt, kallale kallal kallalt, keskele keskel keskelt, kohale kohal kohalt, kõrvale kõrval kõrvalt, najale najal najalt, pääle pääl päält, poole pool poolt, vahele vahel vahelt, varale varal varalt jne.

38. Abisõnad III.

Sidesõnad.

Sidesõnad on:

1. **Ühendavad sidesõnad**: *ja, ning, nii hästi kui.*
2. **Harutavad sidesõnad**: *ehk, või, kas ehk, kas või, ei ega . .*
3. **Õrdlevad sidesõnad**: *mida-seda, seda-seda.*
4. **Tingivad sidesõnad**: *siis, kui, muidu.*
5. **Põhjendavad sidesõnad**: *sest, selle pärast, see pärast et, sest et, selle pärast et.*
6. **Teisendavad sidesõnad**: *aga, ehk küll, et küll, ehk ka, siiski, ometi, vaid.*
7. **Küsiavad sidesõnad**: *kas, või, eks, ega.*

39. Abisõnad IV.

Hüüusõnad.

Hüüusõna avaldab:

1. rõõmu: *hõissa! oh! ahaa!*
2. valu: *ai! ai ai! oi oi!*
3. tänu: *attäh, attüma, ole terve!*
4. imestamist: *no noh! oh! tohoo! ennäe imet!*
5. ehmatust: *ui ui! uih! vôi!*

6. hõikamist: *ae! ôe! hei!*
7. vastuhõikamist: *ae! jah! ja jah!*
8. pakkumist: *säh! sähke!*
9. parastamist: *hästi hästi! paras! ahah!*
10. ähvardamist: *oot oot! katsu katsu!*
11. peletamist: *hurjoh! häbi! vuih!*
12. loomade hõikamist: *nôô! tpruu! võta võta!*
ass ass! kiis kiis! hurjoh! jne.

S19744

—••—
Pääladu „Postimehe“ raamatukaupluses.
—••—